

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Kentsel Kimlik ve Canlılık Bağlamında Kamusal Alanların İncelenmesi: Antalya Nekropol Müzesi Açık Alanı Örneği

Analyzing Public Spaces in the Context of Urban Identity and Vitality: The Case of Antalya Necropolis Museum Open Space

Arzu Süzen,¹ Nilüfer Güler²

¹Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, Antalya

²Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Antalya

ÖZ

Kentsel çevrenin önemli bileşenlerinden olan kamusal mekânlar ve bu alanlarda gerçekleştirilen aktiviteler kentlerin yaşam kalitesine ve kent kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan önemli unsurlardır. Kültürel, arkeolojik ve tarihi nitelikleri açısından farklılaşan kamusal alanların kent kimliği ile ilişkisi, kent kimliği yaratmadaki etkisi ve toplumların kültürel aktarımları açısından fırsatlar sunabilmeleri mekânsal düzenlemelerindeki başarı ile de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda kentlerde yer alan müzelerin açık alanları kullanıcılarına sosyalleşme olanakları sunarak, kültürel paylaşımlara olanak vermeleri açısından doğru tasarlandıklarında etkili kamusal mekanlar olarak öne çıkabilirler. Çalışmanın amacı tarihi ve kültürel değerinin yanı sıra konumu itibarı ile de kent için önemli bir noktada olan Nekropol Müzesinin açık alanının, mekânsal özellikler bağlamında kent ile kurduğu ilişkinin incelenerek, bu alanın canlı bir mekân olmasının nedenlerinin sorgulanması ve yaşayan bir kamusal mekâna dönüşümü için önerilerin geliştirilmesidir. Alana ilişkin veriler ilgili kurumlardan, internet kaynaklarından ve arazi çalışmalarından elde edilerek, mekân dizim analizi ve yaya sayımı yöntemi kullanılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar ile; “Antalya Nekropol Müzesi ve açık alanı, sahip olduğu kültürel ve arkeolojik çekiciliğinin yanı sıra kent merkezinde ve farklı işlevler arasında bir geçiş bölgesi üzerinde olmasına rağmen canlı ve yaşayan bir kamusal mekân özelliği göstermemektedir.” hipotezi doğrulanmış ve amaç doğrultusunda öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Antalya Nekropol Müzesi açık alanı; kamusal mekan; kentsel canlılık; yaya hareketliliği; mekan dizim analizi.

ABSTRACT

Public spaces, which are important and essential parts of the urban environment, and the activities that take place in these spaces are important elements that significantly contribute to the overall quality of urban life, the social vitality of cities, and the formation of urban identity. The relationship of public spaces, which differ in terms of their cultural, archaeological, architectural, and historical qualities, with urban identity, as well as their impact on creating urban identity, and their ability to provide opportunities for cultural communication of societies, are directly related to the success and quality, of their spatial organizations. In this context, the open spaces of museums located within cities can stand out as effective public areas when they are carefully designed, as they offer opportunities for users to socialize and participate in cultural exchanges. This study examines the open space of the Antalya Necropolis Museum, Turkey's first necropolis museum. Located in the city center at the intersection of major transportation routes, the site interacts with a variety of urban functions and has strong potential to integrate and connect people from diverse socio-economic and cultural backgrounds. However, despite its advantages, the area currently fails to operate as a vibrant space as originally intended. The research analyzes the spatial relationship between the museum's open area and the city, investigates the reasons behind its lack of vibrancy and public engagement, and recommend some suggestions for transforming it into an active public space. Using space syntax analysis, field observations, and pedestrian counting methods, the study confirmed that despite its cultural value and central location at a transitional zone between different urban functions, the Antalya Necropolis Museum and its surrounding open space do not function as a vibrant, socially engaging public environment. Recommendations were developed based on these findings.

Keywords: Open space of Antalya Necropolis Museum; public space; urban vibrancy; pedestrian mobility; space syntax analysis.

Geliş tarihi: 19.03.2025 Revizyon tarihi: 13.06.2025
Kabul tarihi: 28.07.2025 Online yayımlanma tarihi: 14.11.2025
İletişim: Nilüfer Güler
e-posta: niluferguler@gmail.com

 TMMOB
Şehir Plancıları Odası

1. Giriş

Kamusal mekânlar kent kimliğinin önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Yaya davranışlarının şekillenmesine katkıda bulunan bu alanların insan ile olan etkileşimi, 1960lı yıllarda Lynch (1960), Jacobs (1961), Whyte (1980), Gehl (1987) gibi araştırmacılar tarafından tartışılmaya başlanmış, kamusal mekânların ve kullanıcılarının birbirlerini karşılıklı olarak etkilediği sonucu bu alanların tasarlanmasında önemli bir veri olmuştur. Kentlerde başarılı kamusal mekânların varlığı bireylerin konfor, güven ve aidiyet duygusunu oluştururken, yaşam kalitesini de arttırmaktadır (Uzgören ve Erdönmez, 2017). Kamusal mekânlarda, aidiyet duygusunun oluşması açısından mekân kullanıcısının kendini mekânla ilişkilendirebilmesi önem taşımaktadır (Hoffmann, 2013; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018). Bu süreçte ölçek önemli bir bileşendir ancak aidiyet duygusunun oluşmasında tek başına yeterli değildir. Yaşayan ve canlı kamusal mekânlar kullanıcıların bu alanlarda daha çok zaman geçirmelerini sağlar ve bu mekânlara daha sık gelme isteklerini artırır, mekânda daha çok zaman geçiren kullanıcılarda aidiyet hissi de daha fazla oluşmaktadır. Gehl (1987) başarılı kamusal mekânların özgün nitelikler ve faydalar içeren, çeşitli etkinliklere ve fırsatlara açık, herkes için erişilebilir bir yer olması gerektiğini belirtmektedir ve kamusal alanlarda bulunması gereken aktiviteleri; zorunlu, isteğe bağlı ve sosyal olarak üç başlıkta ele almaktadır. Kamusal mekânı başarılı kılan özellikler; ulaşılabilir olması, insanların çeşitli aktivitelerde bulunabilmesi, konforlu ve iyi imajının olması, sosyal faaliyetleri desteklemesi olarak tanımlanmaktadır. En temel özellikleri sosyal etkileşime olanak sağlayan ve farklı aktivitelere imkân tanıyan mekânlar olarak tanımlanmaktadır (Whyte, 1980; Gehl, 1987). Bu mekânlarda kalite elementleri ise “erişim ve bağlantılar”, “konfor ve imaj”, “kullanım ve aktivite” ve “sosyallik” olarak dörde ayrılmaktadır (Project for Public Spaces, 2000).

2. Kamusal Mekânlar, Kentsel Kimlik ve Canlılık İlişkileri

Başarılı kamusal mekânlar kentsel canlılık açısından katalizör alanlar olarak da tanımlanabilir. Kentsel mekânların canlılığı, yoğun ve heterojen yaya nüfusuna, kullanım sıklığına ve bu mekânlardaki insan etkileşimine bağlıdır (Jacobs, 1961; Maas, 1984). Yaşamın görünmez nabızı olarak da ifadelendirilen kentsel canlılık, hareketli sokaklar ve aktif kamusal alanlar aracılığıyla kendini göstermektedir (He vd., 2024). Kentsel canlılığın kentliler tarafından algılanması Lynch (1960) ve Norberg-Schultz (1980) tarafından kenti okuma ve algılama süreçleriyle sorgulanmıştır. Mekânın formu, sınırları, açıklık/kapalılık oranları, doluluk/ boşluk oranları, kullanılan malzeme ve renk gibi çevreye ait uyarıcılar bireyin mekân hakkında imge oluşturmaya olanak tanımaktadır (Kürkçüoğlu ve Ocakçı, 2015). Dolayısıyla canlı/yaşayan kamusal alanların varlığı kenti algılamada önemli bir araçtır.

Kamusal mekânlar tasarlanırken, güvenli ve erişilebilir mekânlar olarak, kolaylıkla ve bütün olarak algılanabilecek şekilde tasarlanmalı, mekân kullanıcısının zihinsel faaliyetlerini (algılama, kavrama, düşünme, yorumlama vb.) harekete geçirebilmelidir (Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018). Bu mekânlar kullanıcıya güven sağlayacak kadar çevrelenmiş olurken, alanın açıklığını vurgulayacak derecede ferah olmalıdır. Bu noktada herkes için erişilebilir, güvenli ve konforlu kamusal mekânların yaratılması demek, gerek farklı fiziksel yetkinlikleri olan (engelliler, hamileler, yaşlılar, çocuklar vb.), gerekse farklı sosyo ekonomik gelişmişlik gruplarına ait bireyler tarafından, bir başka deyişle tüm kentliler tarafından, aktif kullanılan alanlar yaratılması anlamına da gelmektedir.

Kamusal mekânın anlamlı hale gelmesi, kentlilerin kamusal mekânla etkileşime girmesiyle yakından ilişkilidir (Tekel, 2021). Kullanıcının mekân ile etkileşiminde güzellik ve fayda önemli rol almaktadır (Carmona, 2010). Kamusal mekânların olmazsa olmaz niteliklerini; bireyde konfor, güven ve aidiyet duygusu uyandırması (Uzgören ve Erdönmez, 2017; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018), canlı/yaşayan ve algılanabilen mekânlar olması (Jacobs, 1961; Hoffmann, 2013; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018; He vd., 2024; Kürkçüoğlu ve Ocakçı, 2015; Lynch, 1960; Norberg-Schultz, 1980), sosyal etkileşime olanak sağlaması ve farklı aktivitelere imkân tanınması (Gehl, 1987; Whyte, 1980; PPS, 2024), ulaşılabilir ve farklı sosyo-ekonomik yapıdaki kullanıcıların erişimine uygun olması (Cabe ve Detr, 2001; Maas, 1984; Gehl, 1987; Whyte, 1980; PPS, 2024; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018) olarak sıralamak mümkündür (Tablo 1).

Kentsel kimlik öğelerinden biri olan kamusal mekânlar kentsel yaşama ev sahipliği yapan ve kentlilerin sosyo-kültürel ihtiyaçlarına cevap veren üretim merkezleridir (Erenler ve Kürkçüoğlu, 2020). Bu mekânlar toplumlar için kentlerin kurulduğu günden günümüze ve günümüzden de geleceğe referans alanlarını oluşturmaktadır (Cankabal Ataoğlu vd., 2023). Referans alanlarını oluşturmada kamusal mekânın kendine özgü fiziksel, kültürel, sanatsal ve işlevsel özellikleri etkili olmaktadır. Bu bağlamda kentin tarihinin, kültürünün ve kolektif hafızasının bir parçası olan kamusal sanat, mekânda estetik değerlerin korunması, geliştirilmesi ve kentinin mekânı kullanma ve algılama biçimlerinin şekillenmesini sağladığı ve toplumun estetik değer yargılarını da biçimlendirdiği için öne çıka bir bileşen olarak dikkat çekmektedir. Kamusal mekânlarda sergilenen heykeller, resimler ve enstalasyon gibi farklı sanat formlarının yanında gösteriler (pantomim, akrobasi, dans vb.), dinletiler (enstrüman, sanatçı vb.) ve kentliyi dahil eden etkinlikler (söyleşi, tiyatro, oyun vb.) kamusal mekânı tamamlayan, ilgi çekici ve canlı kılan parçalardır (Orhan, 2021).

Kentlinin kültürel beslenmesinde ve mekânda geçmiş ile ilişki kurulmasını sağlamada (Tibbalds, 1992); kamusal mekânın ve sanatın bir araya geldiği mekânlardan biri olan müzeler bir araç olarak kullanılmaktadır (Karaca, 2015). Müzelerin mülkiyet sı-

Tablo 1. Başarılı kamusal mekân kriterleri

Temel kriterler	Referanslar
A. Fiziksel yapı kriterleri	
A.1. Ulaşım modları ile entegrasyonunun sağlanmış olması (toplu taşıma ile ulaşım, bisiklet ile ulaşım, yaya ulaşımı, özel araç ile ulaşım, taşıt ve bisiklet otoparkı imkânı)	Cabe ve Detr, 2001; Maas, 1984; Gehl, 1987; Whyte, 1980; PPS, 2024; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018, s:86-88
A.2. Kamusal mekân tasarımında insan ölçeği kullanılması (oturma ve dinlenme alanları, yapı yüksekliğinin insan ölçeğinde olması vb.)	Jacobs, 1961; Hoffmann 2013; Gehl, 1987; Whyte, 1980; Lynch, 1960; Norberg-Schultz, 1980
A.3. Herkes için erişilebilir olması (farklı yaş grubundaki bireyler, hamileler, engelliler, farklı eğitim düzeyindeki bireyler, farklı meslek grubu ve gelir düzeyindeki bireyler vb.)	Cabe ve Detr 2001; Maas, 1984; Gehl, 1987; Whyte, 1980; PPS, 2024; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018, s:86-88
A.4. Mekânsal güvenliği sağlanmış olması (zemin döşemesi, kayganlık vb.)	Uzgören ve Erdönmez, 2017; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018, s:86-88; Kürkçüoğlu ve Ocakçı, 2015, s:366-367
A.5. İşaret ve yönlendirici öğelerin bulunması (tabela, afiş, peyzaj öğeleri vb.)	Gehl, 1987; Whyte, 1980; Lynch, 1960
B. Aktivite ve kullanım çeşitliliği kriterleri	
B.1. Aktivite çeşitliliği olması (zorunlu aktiviteler, isteğe bağlı aktiviteler, sosyal aktiviteler vb.)	Gehl, 1987; Whyte, 1980; PPS, 2024
B.2. Günün her saati canlı ve aktif olması	Jacobs, 1961; Maas, 1984; He vd., 2024, s:621-622;
C.1. Konfor, güven ve aidiyet duygusunun hissedilmesi	Uzgören ve Erdönmez, 2017; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018, s:86-88
C. Psikolojik ve sosyal etkiler kriteri	
C.2. Mekânın algılanabilir olması (mekânın şekli, sınırları açıklık/ kapalılık oranları, doluluk/ boşluk oranları, kullanılan malzeme, renk vb.)	Jacobs, 1961; Hoffmann 2013; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018, s:86-88; He vd., 2024, s:621-622; Kürkçüoğlu ve Ocakçı, 2015, s:366-367; Lynch, 1960; Norberg-Schultz; 1980
C.3. Cazip ve çekici olması	Lynch, 1960; Uzgören ve Erdönmez, 2017
C.4. Etkileşimli olması (bireysel aktiviteler ve grup aktiviteleri)	Jacobs, 1961; Maas, 1984; Gehl, 1987; Whyte, 1980; PPS, 2024

nırı içinde ve yakın çevresindeki açık/yarı açık alanlar, kentliler için yeni kamusal mekânlar sunarken, müze içerisindeki eserler ziyaretçilerin sanatla ve mekânla etkileşime geçmesine katkı sağlamaktadır (Aslanoğlu, 2014). Ziyaretçilerin müzeye gitmesini ve müzede kalmasını sağlayan temel unsurlar öğrenme (bilgi edinme), konu (ziyaretçinin müze içeriğine ilgisi), sosyal aktiviteler (çevre ile etkileşim), eğlence (iyi zaman geçirme), yaşamsal süreç (alışkanlıklar), konum (yeri keşfetme) ve alternatif (dinlenme, yeme, içme mekânlarının varlığı) aktiviteler olarak “gruplandırılmaktadır (Ayaokur, 2014). Günümüzde ziyaretçilerine mekân ve nesne deneyimi yaşatmayı hedefleyen müzelerde (Doğan Dervişoğlu ve Şener, 2021) ziyaretçiler sosyal etkileşim içine girmekte ve entelektüel ihtiyaçlarını da karşılamaktadırlar.

Çok katmanlı kentlerde, yapıların inşası sırasında, temel kazılarında arkeolojik kalıntılarla karşılaşmak çok sık rastlanılan durumlardan birisidir (Özturan vd., 2020). Kent merkezlerinin geleneksel doku ile ilişkisi ele alındığında, kentsel gelişmenin tarihi merkez ile başladığı bir kent örüntüsünde, özellikle merkez alanlarda yapılan kazılarda bu olasılık çok daha yük-

sektir. Güncel uygulamalarda, kazı sırasında ortaya çıkan arkeolojik buluntuların yapı projeleri ile ilişkilendirilerek işleve dahil edilmesi, kent yaşantısı ile bütünleştirilmesi ve kullanıcılar tarafından kültürel miras olarak deneyimlenmesi hedeflenmektedir (Özturan vd., 2020). Kent merkezinde yer alan kamusal ve kültürel nitelikleri ön plana çıkan tarihi ve arkeolojik alanların düzenlenerek, kentliler ve ziyaretçiler için çekici, davetkâr, canlı ve güvenli kamusal alanlar yaratılması mekânsal ağların oluşumunda önemli bir planlama yaklaşımıdır. Ayrıca bu mekânların işlevselliği, koruma alanlarında benimsenen koruma-kullanma dengelerinin sağlanması ve mekânın kent belleğindeki yerinin güçlendirilmesi sürdürülebilir planlama pratiği açısından göz ardı edilmemesi gereken konular arasındadır.

Özellikle çok katmanlı kentlerde karşımıza çıkan arkeolojik alanlar, kentlerin kimlik simgesini somutlaştırarak toplumsal ve kolektif hafızanın inşa edilmesinde büyük rol almaktadır. Bu alanlar, fiziksel ve görsel simgeleriyle geçmişin izlerini günümüze taşıyan araçlardır. Aynı zamanda kolektif hafızayı canlandırma ve sosyalleşme aracı olarak da kente fayda sağlamak-

tadır. Arkeolojik alanların kent kimliği ve kültürü bağlamında mesajlar içeren unsurları barındırması, kentlilerin yaşadıkları yerle bağ kurmalarını sağlamada faydalı olmaktadır (Ruiz vd., 2022). Arkeolojik alanların sergilenmesi ve bu alanların gündelik hayatın bir parçası olarak kullanılması, bulunduğu alanın kalitesini etkilerken kentlinin de farkındalığının artmasına yardımcı olmaktadır (Dönertaş ve Şener, 2023). Bu noktada kent müzeleri de bu ve benzeri alanların korunması ve tanıtılması, kent kimliğini, tarihini, kültürünü, sosyo-ekonomik yapısını, toplumsal yapısını belgelendiren ve ziyaretçilerine sunan kurumlar olarak hizmet vermektedir (Aslan ve Kiper, 2016).

Bu yaklaşımla çalışmada, Antalya'nın yoğun kullanılan ulaşım akslarından birisi olan ve kent merkezinin çeperinde yer alan Cebesoy Caddesi üzerindeki Nekropol Müzesi açık alanı incelenmiştir. Antalya Doğu Garajı terminalinin kalkmasının ardından ortaya çıkan alanın kente kazandırılabilmesi için 2005 yılında bir proje yarışması açılmış, seçilen projenin uygulanması aşamasında, temel kazıları yapılırken bulunan arkeolojik kalıntılar sebebiyle ile proje yenilenmiş ve bugünkü şekli ile uygulanmıştır. Yarışmada birinci olarak seçilen projenin müellifi, bu proje ile Ali Çetinkaya Caddesi boyunca kentsel kalitenin artırılmasının hedeflendiğini, proje ile kentlinin kent merkezine bakışının değişeceği ve program bileşenlerinin çeşitli katmanlarda insanları çekecek şekilde planlandığını ifade etmektedir (Çelik, 2015). Aynı projeye ilişkin olarak bir başka kaynakta da projenin hedefine ilişkin "alanın kent yaşantısına yönelik olarak, kentliyle çok yönlü diyaloga girerek, bulunduğu noktada kültürel varlığın kamusal yaşantıya esas oluşturabileceğini gösterebilmek ve Antalya'nın gelişiminde önemli bir rol oynamasını sağlamak" ifadesi yer almaktadır (Cansız, 2024). Her iki söylem ile ortak olarak, alanın kentsel yaşama kazandırılması, canlandırılması ve kültürel niteliklerin kamusal yaşama entegrasyonu ile bu canlılığın sürekliliğinin sağlanması ifade edilmektedir. Makalede, bölgedeki işlevsel çeşitlilik de dikkate alındığında aktif ve yoğun kullanılması beklenen alanın kullanıcı yoğunluğu incelenerek, proje ile hedeflenen kentsel bütünleşmenin ve canlanmanın ne kadar başarılı olduğu sorgulanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel hipotezi "Antalya Nekropol Müzesi ve açık alanı, sahip olduğu kültürel ve arkeolojik çekiciliğinin yanı sıra kent merkezinde ve farklı işlevler arasında bir geçiş bölgesi üzerinde olmasına rağmen canlı ve yaşayan bir kamusal mekân özelliği göstermemektedir" şeklinde belirlenmiştir.

3. Araştırma Yöntemi

Kamusal mekânların kalite ve canlılığını değerlendirme yöntemleri temelde nitel ve nicel yöntemler olarak ikiye ayrılmaktadır. Nitel yöntemler çalışma alanında yapılan gözlem, davranış araştırmaları ve algılama biçimlerinin ortaya konmasını içermektedir. Bu yöntemler kullanılarak kamusal mekân kalitesi ve canlılığını değerlendirmede; mekân kullanıcısının zihinsel faaliyetlerini (algılama, kavrama, düşünme ve yorumlama vb.) harekete geçirebilmesine yönelik etkiler (Lynch, 1960); Norberg-Schultz, 1980; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018) ve bireylerin

psikolojik, sosyal ve kişisel özelliklerinin etkisi (Jacobs, 1961; Maas, 1984; Gehl, 1987; Hoffmann, 2013) sorgulanmaktadır. Buna karşın nicel yöntemleri, ölçülebilirlik üzerine yapılan araştırmalar oluşturmaktadır. Çalışmada nicel ölçüm yöntemleri kullanılmış, çalışma alanının kent içi ulaşım sistemi ile entegrasyonunun belirlenebilmesi ve erişilebilirliğinin tespit edilebilmesi için mekân dizimi analizi yapılmış, alanın kullanıcı yoğunluğunun tespit edilebilmesi için de alanda yaya sayımı gerçekleştirilmiştir.

Nicel yöntemlerden ilki olan entegrasyon analizi, 1980'lerde University College London'daki Bill Hillier ve Julienne Hanson tarafından geliştirilen, ulaşım sistemindeki bir başlangıç noktasından diğer noktalara mesafelerin ölçülmesi ile sistemin mekânsal bütünleşmenin tespit edilebilmesine yönelik bir analizdir (UCL Space Syntax, t.y.). Coğrafi Bilgi Sistemleri programları aracılığı ile yapılan entegrasyon analizi, bir yolun kesiştiği tüm cadde ve sokakların sayısını ve kesişme noktaları arasındaki mesafeyi hesaplamaktadır. Hesaplama sonucunda en çok bağlantıya sahip yollar ve bu bağlantılar arası mesafenin en kısa olduğu yollar yüksek entegrasyon/bütünleşme değeri almaktadır. Analiz, entegrasyon değeri yüksek olan yolların bağlantılı ve ulaşılabilirliği daha yüksek yollar olduğu sonucunu vermektedir. Analizde kırmızı renk yüksek entegrasyon değerini (yüksek hareket potansiyelini), mavi renk ise düşük entegrasyon değerini (düşük hareket potansiyelini) ifade etmektedir. Makalede Antalya kenti ulaşım aksları üzerinden mekân dizim analizi kullanılarak entegrasyon analizi yapılmış, Nekropol Müzesi'nin yakın çevresinde olan ulaşım akslarının ulaşılabilirliği ve bağlantıları değerlendirilmiştir.

Mekân dizim analizinin uygulanabilmesi için OpenStreetMAP'ten indirilen yol verisi ile QGIS programında Antalya Nekropol Müzesi ve yakın çevresinin mekânsal modeli hazırlanmıştır. QGIS'e aktarılan yol verisi koordinatlandırılmış, öznetelik tablosu temizlemiş ve basitleştirme işlemi yapılmıştır. Space Syntax Analysis aracı ile Graph Analysis komutu çalıştırılmış ve sürekliliği olan alanların bir eksen üzerinde temsil edildiği segment haritası elde edilmiştir. Harita entegrasyon değerlerine göre renklendirilmiş, kırmızı renk ile izlenen akslar yüksek bütünleşme değeri olan, kolay ulaşılabilir ve kent ile bağlantının yüksek olduğu akslar olarak ifade edilmiştir.

Nicel yöntemlerden ikincisini çalışma alanında yapılan yaya sayımı oluşturmaktadır. Bu yöntem kullanılarak kamusal mekân kalitesi ve canlılığını değerlendirmede; mekândaki yaya hareketliliği ve hareket yönü sorgulanmış (kuzey, güney, doğu, batı), günlere ve saatlere göre alandaki hareketin değişimi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yaya sayımı, yaya trafiğinin yoğunluğunu ve yönünü ölçmenin kolay ve nispeten ekonomik bir yoludur (Emmons, 1965). Kentte bulunan yapılar ve binalar, yapıların şekli, formu, yüksekliği ve işlevi, ulaşım aksları, açık yeşil alanların ve yayaya ayrılmış mekânların varlığı gibi fiziksel çevre koşulları ile yayanın hedefi, amacı, tercihi ve çevreden aldığı uyarılar gibi bireyin fiziksel ve psikolojik özellikleri yaya hareketliliğinin şekillenmesinde etkili faktörlerdir (Yeşil vd., 2024;

Tablo 2. Zamansal olarak yaya sayımı

	08.00	10.00	12.00	14.00	16.00	18.00	20.00	Toplam
Pazartesi	31	21	40	76	83	40	23	314
Salı	38	33	43	60	68	54	16	312
Çarşamba	26	25	36	33	79	82	38	319
Perşembe	44	16	33	48	84	49	47	321
Cuma	34	23	42	65	83	52	55	354
Cumartesi	24	30	37	66	63	58	35	313
Pazar	6	15	36	40	54	57	23	231
Toplam	203	163	267	388	514	392	237	2164

Kaynak: Yaya sayımları, 2024.

Kürkçüoğlu ve Ocakçı, 2015). Dolayısıyla yaya sayımı, kamusal mekânlarda yaya planlama kararları alınması sürecine nicel veri sağlamaktadır. Çalışma alanındaki kullanıcı yoğunluğunu ve hareketlilik yönünü belirleyebilmek için yapılan yaya sayımları Kasım ayı içerisinde, hafta içi ve hafta sonu (haftanın tüm günleri dahil olacak şekilde) 7 gün, hava şartlarının açık alan kullanımı için uygun olduğu günlerde, sabah 08.00 ve akşam 20.00 saatleri arasında, her 2 saatlik dilimin başlangıcında, belirlenen noktadan 5 dakikalık ölçümler şeklinde yapılmıştır. Çalışma alanında yer alan Nekropol müzesi, Mart 2024 döneminde ziyaretçi kabulüne başlamıştır. Ziyaretçi sayılarının aylara göre dağılımına bakıldığında en yoğun ziyaretçi sayısının Ekim ayında olduğu görülmektedir (Tablo 2). Ancak hazırlanan makale, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda verilmekte olan "Kentsel Kamusal Mekânlar" yüksek lisans dersi kapsamında hazırlandığı için, literatür taraması ve teorik çerçevenin oluşturulması süreçleri sebebi ile en erken Kasım ayında alanda yaya sayımı yapılması mümkün olabilmektedir. Bu durum, makale açısından önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Makale, sonraki araştırmalarda dönemsel ve mevsimsel değişimlerin izlenebilmesi için bir ön araştırma niteliği taşımakta, sonraki çalışmalarda karşılaştırma olanağı sunacak verileri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Çalışma beş aşamadan oluşmaktadır:

1. İlk aşamada başarılı kamusal mekânlar, kentsel canlılık, kullanıcının mekân algısı, kamusal mekân tasarımı, yaya hareketleri, mekân dizim analizi konularında ilgili yerli ve yabancı literatür araştırılmıştır.
2. İkinci aşamada çalışma alanı olarak seçilen Antalya Nekropol Müzesi ve açık alanında arazi çalışmaları yapılmış, alanın fotoğrafları çekilerek uydu görüntüleri ve haritalar ile mevcut durum ortaya konmaya çalışılmıştır. İlgili kurumlardan alana ve müzenin kullanıcı sayılarına ilişkin veriler alınarak, gözlem ve sayım teknikleriyle ihtiyaç duyulan veriler elde edilmiştir.
3. Üçüncü aşamada Antalya Nekropol Müzesi'nin kent bütünü ile ilişkisini ulaşım bağlantıları ile ilişkilendirerek ortaya

koymak için mekân dizim analizi yapılmıştır. Oluşturulan entegrasyon haritası üzerinden Antalya Nekropol Müzesi yakın çevresindeki yolların ulaşılabilirliği ve bağlantıları değerlendirilmiştir.

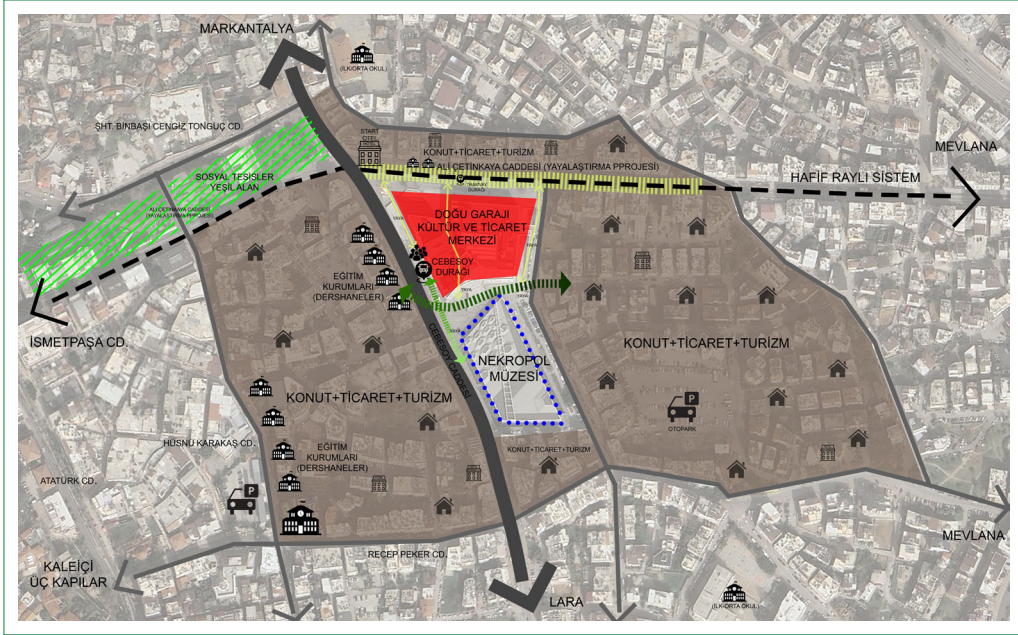
4. Dördüncü aşamada çalışma alanındaki kullanıcı yoğunluğu ve alandaki hareketin yönünü tespit edebilmek için "yaya sayımı" yapılmıştır.
5. Son aşamada ise çalışma alanının kent kimliğine etkisini ve canlılığını değerlendirmek amacıyla "Antalya Nekropol Müzesi ve Açık Alanına İlişkin Kamusal Alan Kalitesi ve Canlılığı Değerlendirilmesi" başlığında incelenen ve Tablo 1 de tanımlanan kriterlerden yola çıkarak kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

4. Bulgular

4.1. Antalya Nekropol Müzesi ve Açık Alanı

Antalya Nekropol Müzesi Türkiye'nin ilk Nekropol Müzesi'dir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). İçerisinde 2 bin 300 yıllık mezar alanı ve antik dönemden kalma ölü gömme kültürlerine ait izler bulunan alan antik dönemden günümüze dek varlığını sürdürmüştür. 1990'lı yıllarda Antalya'nın doğu ilçelerine ulaşım sağlayan ve adını da bu işlevinden alan Doğu Garajı Terminali'nin mekânsal yetersizlikler sebebi ile bu bölgeden kalkmasıyla boşalan alan, bir dönem Pazar yeri ve Festival Çarşısı olarak kullanılmıştır. Görece daha ekonomik tekstil ürünlerinin bulunduğu dükkanlar enformel olarak geliştikleri ve ekonomik ömürlerini tamamladıkları için Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından ticari bir dönüşüm hedefi ile bu alanda bir dönüşüm amaçlanmış, bu amaca yönelik olarak bir proje yarışması açılmıştır (Çelik, 2015).

2005 yılında "Antalya Kent Merkezi Doğu Garajı ve Halk Pazarı Alanı Düzenlenmesi Mimari Proje Yarışması" adı ile açılan yarışmada birinci olan projenin uygulanmasına 2008 yılında başlanmış, ilk kazılar sırasında alanda arkeolojik buluntulara rastlanmıştır. Bu bulgular sebebi ile proje 2014 yılında değişen koşulları karşılamak üzere yeniden tasarlan-

Şekil 1. Uydı görüntüsü üzerine yakın evre analizi.

mış (Yapı Dergisi, t.y./a) alan iki parçaya ayrılmış, proje çalışmaları kuzeydeki parsel için aynı işlevlerle tamamlanmış, güneydeki parselde Antalya Müzesi'nin denetiminde arkeolojik kazılar yapılmış ve bu alan Antalya Nekropol Müzesi olarak inşa edilmiştir (Şekil 1).

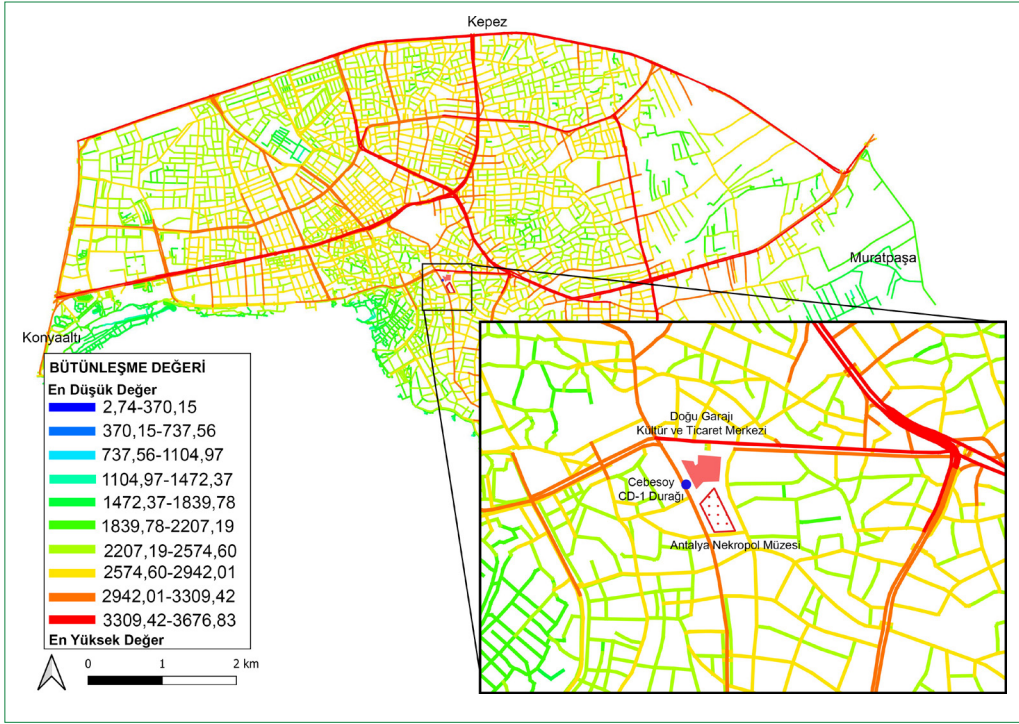
Antalya Nekropol Alanı Kültür ve Ticaret Merkezi Projesi, arkeolojik miras alanında yaratıcı ve ağdaş çözümlerle kent hayatı içinde etkin olmayı hedefleyen, kentin bütüncül gelişim sistematikiğini tamamlayan koruma senaryolarını benimseyen, kültür üretimini özgün bir işlevlendirme modeli aracılığıyla sürdürmeyi programlayan, koruma-gelişme dengesini başarılı biçimde kurmayı amaçlayan, kent merkezinin ekonomik ve sosyal canlılığını destekleyen koruma anlayışı ile ön plana çıkarılan bir proje olarak tasarlanmıştır (Yapı Dergisi, t.y./a).

Antalya Kültür ve Ticaret Merkezi şehrin en önemli kavşaklarından birinde yer almaktadır. Kentsel bellekte önemli bir geçmişe sahip olan Doğu Garajı Pazarı'nın, bu kompleks içerisinde hem mekânsal hem de sosyal olarak ağdaş bir biçimde yeniden canlandırılması hedeflenmiş, kompleks bünyesinde, Antalya şehir Tiyatrolarına ait iki salon, dekor atölyeleri ve batı cephesi boyunca kent konservatuarı eğitim salonları, yine alanın batısı ve kuzeyinde bulunan iki önemli arter üzerinde sokak düzleminden doğrudan erişilebilen yeme-içme birimleri ve mağazalar, merkezde bir pazar alanı ve alanın altında otobüs parkına da imkân veren kapalı otopark alanları gibi pek çok farklı işlev bir araya gelmektedir (Yapı Dergisi, t.y./a; Arkiv, t.y.). Bu işlevsel çeşitlilik ile farklı karakterlere sahip kentsel dokuların birleştirilmesi ve kent merkezinin canlandırılması projenin önemli çıkış noktaları arasında yer almaktadır (Arkiv, t.y.).

Alanın güneyinde tasarlanan ve 2023 yılında ziyaretçilere açılan Antalya Nekropol Müzesi ise kapalı ve yarı-açık sergileme salonları, sergileme alanlarını ve kalıntılarını izlemeye olanak veren yürüyüş yolları/rampalar, nekropol alanı üzerinde toplanma ve basit performanslar için olanak sunan amfi biçimli yarı açık bir dinleme çanağından oluşmaktadır. Bir tane toplantı salonu, bilet gişesi ve müze destek birimlerini de barındıran müze alanı 5900 metrekaredir. Nekropol alanı boyunca dağılan gezi yollarına giriş kuzeyde bulunan merdivenlerden sağlanmaktadır. Müzenin st katındaki taşıyıcılar alanda bulunan mezarlara ve kalıntılara zarar vermeyecek şekilde konumlandırılmıştır (zturan vd., 2020).

Kuzeydeki ticaret merkezi ve pazar alanı ile güneyde bulunan müze arasındaki bağlantı ortak bir açık mekânla sağlanmaktadır. Bu mekân aynı zamanda bölgede, Sinan mahallesi ve aybaşı mahalleleri arasında, Cebesoy Caddesi ile Ali etinkaya Caddeleri arasında doğu batı / kuzeybatı bağlantılarının sağlanması bir geçiş gzerghı olarak da hizmet vermektedir.

Nekropol Müzesi ve Açık Alanının yakın çevresi incelendiğinde ise batısında eğitim kurumlarının yoğunlaştığı, küçük market ve yeme içme birimlerinin bulunduğu, kuzeyinde ya-yalaştırılmış Ali etinkaya Caddesi üzerinde butik, bijuteri, kuyumcu gibi ticari işletmelerin bulunduğu, güneyinde ve doğusunda ise daha çok konut alanlarının yoğunlaştığı söylenebilir. Ayrıca Antalya'nın en yoğun hat seferlerine sahip duraklardan biri olan Cebesoy Cd-1 Durakı Nekropol Müzesinin batısında bulunmaktadır (Şekil 1). Bu mekânsal ve işlevsel zenginlik ile alanın önemli bir keşişim noktası olma durumu, proje ile hedeflenen kentsel canlılığın sağlanması da önemli çıkış noktaları arasında yer almaktadır.

Şekil 2. Antalya Nekropol Müzesi ve yakın çevresi için yapılan bütünleşme analizi.

4.2. Antalya Nekropol Müzesi İlişkiler Ağı

Antalya Nekropol Müzesinin, kent bütünü içerisindeki yeri, erişilebilirlik ve kent ile bütünleşme açısından sorgulandığında, Antalya kenti ana ulaşım aksları ve bunlara alternatif ikinci derece yollar ile bütünleşme sağlandığı söylenebilir. Nekropol Müzesi'nin doğusunda yer alan Cebesoy Caddesi ve kuzeyinde yer alan Ali Çetinkaya Caddesi, bütünleşme değeri olarak yüksek sonuç veren akslar olarak öne çıkmaktadır. Bu güzergahların yapılan analizde bütünleşme düzeyi yüksek olarak sonuç elde edilmesinin nedeni, ulaşım aksına birçok noktadan erişimin mümkün olması ve ulaşım aksında fiziki engellerin (bariyer, yol çalışması vb.) olmaması olarak yorumlanabilir (Şekil 2). Ayrıca Cebesoy Caddesi üzerinde bulunan Cebesoy Cd-1 durağından 22 hat geçmekte ve Antalya genelinde en yoğun beşinci durak olmaktadır [Meltem Blv-1 (40 hat), Dumlupınar Blv-2 (40 hat), Markantalya-1 (27 hat), Muratpaşa Belediyesi (24 hat)] (Antalya Ulaşım Kart Uygulaması, 2024). Bu durum Cebesoy Caddesi'nin bütünleşme değeri olarak yüksek sonuç vermesinin diğer nedeni olarak yorumlanabilir.

Kentsel erişilebilirliği ve kent ile bütünleşme düzeyi en üst düzeyde çıkan böylesi bir alanın, yaya hareketliliği açısından yoğun ve aktif kullanılan bir kamusal alan olması beklenmektedir. Bu yaklaşımla alandaki kullanıcı sayılarının ve yoğunluğunun belirlenebilmesi için alanda yaya sayımı yapılmıştır. Kasım ayı içerisinde haftanın her gününü temsilen; pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi ve pazar günleri, hava

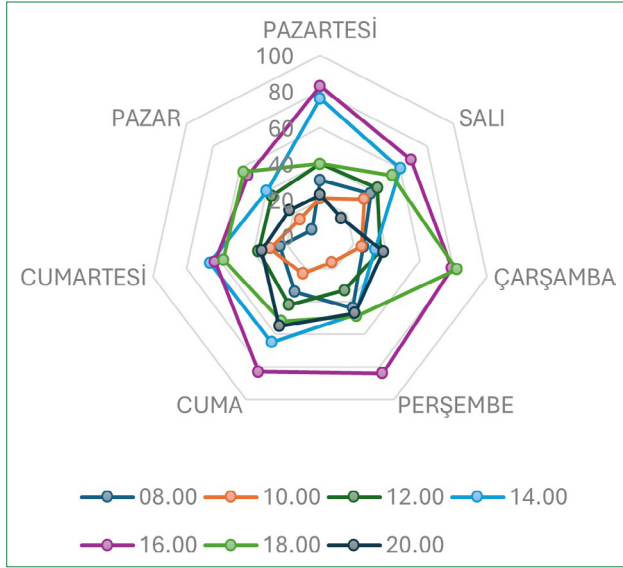
şartları benzer günlerde (kullanıcılar için konforlu olan güneşli günler tercih edilerek) sabah 08.00 ve akşam 20.00 saatleri arasında, her 2 saatlik dilim için sayım yapılmıştır (sayımlar müzenin kapalı olduğu Pazartesi gününü ve diğer günlerde kapandıktan sonraki saatleri de kapsamaktadır). Sayımlar saat başlarında 5'er dakikalık kayıtlar ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanı sınırları içerisinde, hafta içi pazartesi 314 kişi, salı 312 kişi, çarşamba 319 kişi, perşembe 321 kişi ve cuma 354 kişi olmak üzere toplamda 1620 kişinin, cumartesi 313 kişi ve pazar 231 kişi olmak üzere 544 kişinin hareketi (giriş / çıkış) tespit edilmiştir (Tablo 3). En çok hareketlilik cuma günü olurken en az hareketlilik pazar günü olmuştur. Hafta içi ve hafta sonu yaya hareketliliği arasındaki farkın, özellikle pazar günü izlenen yaya hareketliliğindeki azalmanın, Nekropol Müzesi'nin çevresinde bulunan ticaret alanlarının kapalı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak bu durumun net olarak tespit edilebilmesi için kullanıcılar ile birebir görüşmeler yapılması gerekmektedir ki bu çalışma kapsamında öznel bileşenler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Zamansal olarak incelendiğinde ise alanda yaya hareketliliğinin en fazla 16.00-18.00 aralığında olduğu buna karşın 10.00-12.00 aralığında en az olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3, 4).

Alanda yaya akışının yönü, işlevler ve mekânlar arası ilişkilerin sorgulanabilmesi için incelenmiş, yaya sayımları, hareketlik yönleri doğudan batıya, batıdan doğuya, kuzeyden güneye ve güneyden kuzeye olmak üzere 4 yönde yapılmıştır. Hareketlilik yönleri incelendiğinde doğudan batıya (505 kişi) ve güneyden kuzeye (502 kişi) olan hareketliliğin temel

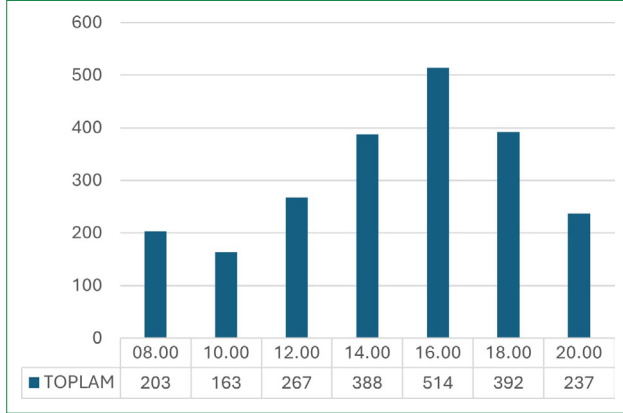
Tablo 3. Çalışma alanında zamana, günlere ve yönlere göre yapılan yaya sayımları

		08.00	10.00	12.00	14.00	16.00	18.00	20.00	Toplam
Pazartesi	Doğudan Batıya	9	9	12	19	18	3	5	75
	Batıdan Doğuya	10	4	6	26	17	16	6	85
	Kuzeyden Güneye	5	2	11	8	18	10	5	59
	Güneyden Kuzeye	6	6	8	17	22	9	4	72
	Toplam	30	21	37	60	75	38	20	290
	Amfi ve Bank Kullanan	1	0	3	6	8	2	3	23
Salı	Doğudan Batıya	12	13	16	10	9	11	5	76
	Batıdan Doğuya	6	6	4	17	20	11	0	64
	Kuzeyden Güneye	5	7	4	14	4	7	4	45
	Güneyden Kuzeye	11	5	14	12	27	15	5	89
	Toplam	34	31	38	53	60	39	14	274
	Amfi ve Bank Kullanan	4	2	5	7	8	10	2	38
Çarşamba	Doğudan Batıya	10	11	15	5	13	20	7	81
	Batıdan Doğuya	6	6	5	4	25	19	13	78
	Kuzeyden Güneye	3	3	2	7	9	10	3	37
	Güneyden Kuzeye	3	0	6	11	17	22	10	69
	Toplam	22	20	28	27	64	71	33	265
	Amfi ve Bank Kullanan	4	5	8	6	15	11	5	54
Perşembe	Doğudan Batıya	10	4	8	7	12	14	2	57
	Batıdan Doğuya	9	4	6	14	30	11	14	88
	Kuzeyden Güneye	5	2	4	9	18	11	8	57
	Güneyden Kuzeye	14	3	13	12	11	7	16	76
	Toplam	38	13	31	42	71	43	40	278
	Amfi ve Bank Kullanan	6	3	2	6	13	6	7	43
Cuma	Doğudan Batıya	7	10	9	15	21	9	8	79
	Batıdan Doğuya	4	7	15	20	19	14	15	94
	Kuzeyden Güneye	9	1	6	12	13	7	9	57
	Güneyden Kuzeye	10	4	6	8	22	13	10	73
	Toplam	30	22	36	55	75	43	42	303
	Amfi ve Bank Kullanan	4	1	6	10	8	9	13	51
Cumartesi	Doğudan Batıya	7	11	14	16	10	12	8	78
	Batıdan Doğuya	5	8	5	13	20	11	5	67
	Kuzeyden Güneye	5	4	4	12	9	8	8	50
	Güneyden Kuzeye	6	7	9	16	16	15	10	79
	Toplam	23	30	32	57	55	46	31	274
	Amfi ve Bank Kullanan	1	0	5	9	8	12	4	39
Pazar	Doğudan Batıya	3	6	12	16	8	12	2	59
	Batıdan Doğuya	1	3	6	6	21	11	9	57
	Kuzeyden Güneye	1	0	6	4	4	13	5	33
	Güneyden Kuzeye	1	3	7	11	10	8	4	44
	Toplam	6	12	31	37	43	44	20	193
	Amfi ve Bank Kullanan	0	3	5	3	11	13	3	38
Toplam		203	163	267	388	514	392	237	2164

Kaynak: Yaya sayımları, 2024.

Şekil 3. Zamansal olarak yaya sayım sonuçlarına göre alansal kullanım yoğunluğu.

Şekil 4. Zamansal olarak toplam yaya sayım değeri.

nedeni Cebesoy Caddesi üzerinde bulunan eğitim kurumları, birkaç küçük işletme ve Cebesoy Cd-I durağı olduğu gözlemlenmiştir. Tam tersi olan batıdan doğuya (533 kişi) ve kuzeyden güneye (338 kişi) olan hareketliliğin ise eğitim kurumlarından ve duraktan ayrılan kişilerin konut alanlarına doğru hareketi olduğu söylenebilir. Cebesoy Caddesi bütünleşme düzeyinde de verilen, en yoğun hatlardan biri olan Cebesoy Cd-I durağının tespit edilen hareketlilikte büyük payının olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca alanda vakit geçiren kullanıcı sayısını belirleyebilmek ve alanın kullanım durumunu tespit edebilmek için alanda bulunan amfi ve bankları kullanan kişi sayıları da ayrıca tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan sayım sonucunda yaya hareketliliğinin 533 kişi ile en çok batıdan doğuya olduğu, 338 kişi ile en az kuzeyden güneye olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5, 6). Yaya sayımında tespit edilen 2164 kişiden 286'sı alanda bulunan amfi ve bankları kullanmıştır ve bu sayı tüm kullanıcıların sadece %13'ünü oluşturmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Cebesoy CD-I durağı hat sayısı

Durak adı	Hat sayısı
Meltem Blv-I	40
Dumlupınar Blv-2	40
Markantalya-I	27
Muratpaşa Belediyesi	24
Cebesoy Cd-I	22
Özdilek Alışveriş Merkezi-2	22
Migros	15
Ali Çetinkaya Cd-I	13
Işıklar Cd-I	9
I3698-Konyaaltı Plajı	7

Kaynak: Çalışmanın bu bölümünde Bıyıklı, M. (2019) çalışmasının verileri farklı boyutlarıyla analiz edilerek ve güncellenerek amaca uygun olarak revize edilmiş ve yeniden yorumlanmıştır.

4.3. Antalya Nekropol Müzesi ve Açık Alanına İlişkin Kamusal Alan Kalitesi ve Canlılığın Değerlendirilmesi

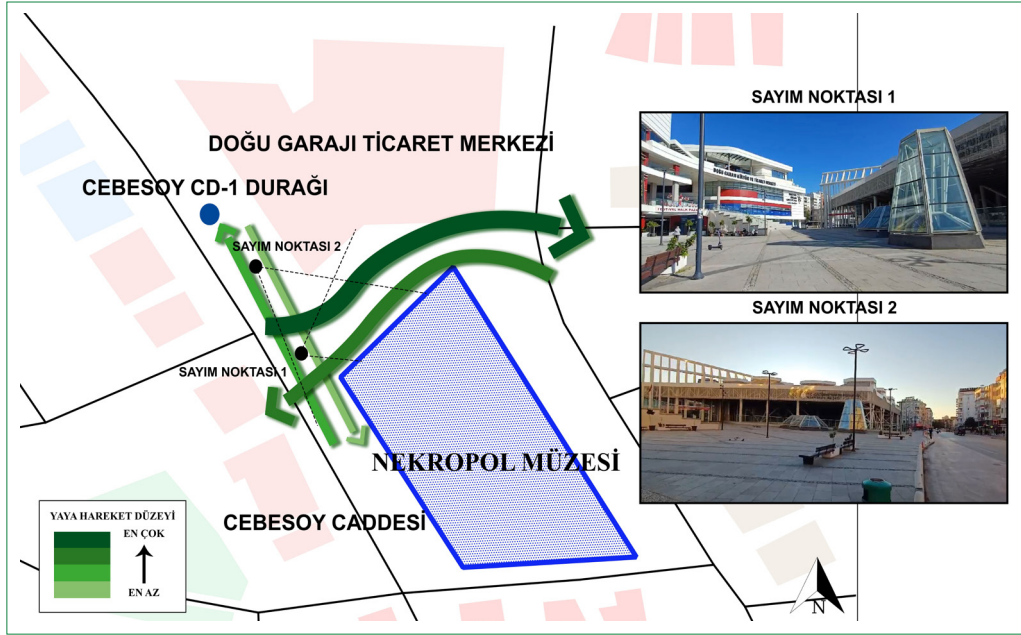
Kamusal alanların kalitesi ve canlılığını belirlemede kullanılan temel kriterler; “(A) Fiziksel Yapı Kriterleri”, “(B) Aktivite ve Kullanım Çeşitliliği Kriterleri” ve “(C) Psikolojik ve Sosyal Etki Kriterleri” olarak gruplanmış ve çalışma alanı bu kriterler açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

A. Fiziksel Yapı Bileşenleri

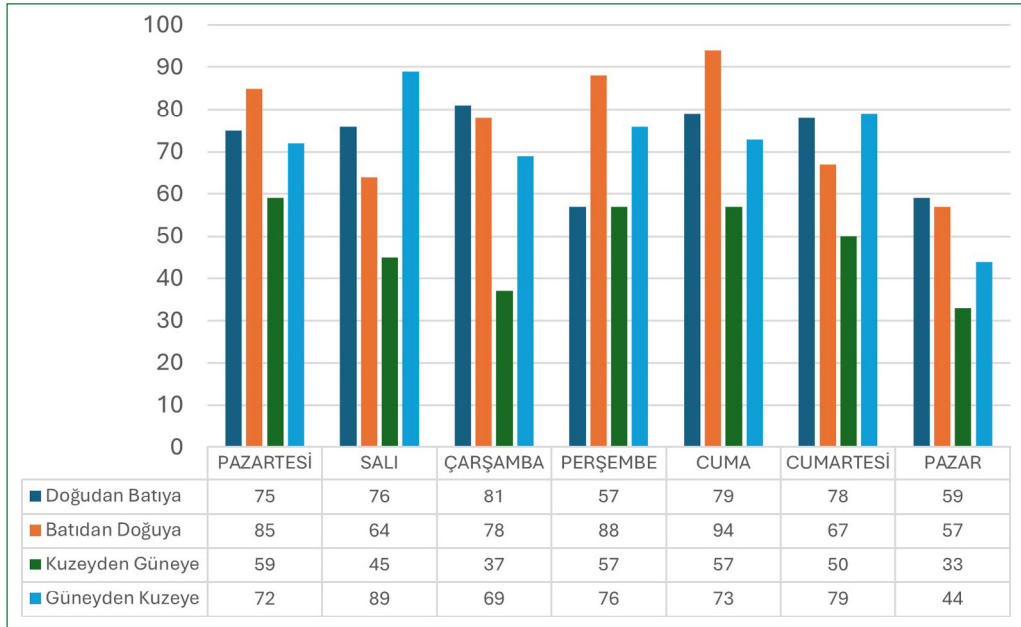
Kamusal mekân değerlendirmelerinde fiziksel yapıya ilişkin bileşenler beş alt kategoriden oluşmaktadır. Bu kriterler ulaşım modları ile entegrasyonunun sağlanmış olması, kamusal alan tasarımında insan ölçeği kullanılması, mekânın herkes için erişilebilir olması, mekânda fiziksel nitelikler açısından güvenliğin sağlanmış olması ve işaret ve yönlendirici öğelerin bulunması olarak sıralanabilir.

A.1. Ulaşım modları ile entegrasyon

Çalışma alanı, Antalya ili Muratpaşa ilçesi Sinan mahallesindedir. Alanın batısında Cebesoy Caddesi yer almaktadır. Cadde üzerinde ve yakın çevrede dershaneler, eğitim kurumları, yeme içme birimleri ve ticari işletmeler bulunmaktadır. Cadde toplu taşıma güzergahlarının en yoğun olduğu caddelerden birisidir. Müzenin yanında bulunan Cebesoy CD-I durağı hat sayısı ve çeşidi olarak en aktif duraklardan birisidir. Duraktan HM42, KC34, LF09, LF10, TL94, UC11, KC06, LC07A, KL08, KL08G, TC16, KL21, UC32, MK80, KPZ83, 800, 998, VL13, VL13A, GM24, TC45, VML55A otobüs hatları geçmektedir. Çalışma alanının kuzeyinde Ali Çetinkaya Caddesi yer almaktadır. Cadde, ortasından tramvay hattı geçen bir yaya aksıdır. Ali Çetinkaya Caddesi üzerinde konut alanları, yeme içme birimleri, eğitim birimleri ve ticari işletmeler bulunmaktadır. Müzenin doğusunda ise konut alanlarıyla birlikte bir ilkokul alanı yer almaktadır (Şekil 7).

Şekil 5. Yaya Hareketliliğinin Yönü ve Yoğunlukları.

Şekil 6. Yönlere göre toplam yaya sayım değerleri.

Mekânsal dizim analizinde, Cebesoy ve Ali Çetinkaya Caddeleri bütünleşme değeri olarak yüksek çıkmış ve Antalya Nekropol Müzesi alanı, toplu taşıma durakları ile ilişkisi de dikkate alınarak, kent ölçeğinde erişilebilir olarak tanımlanmıştır. Ancak ulaşım modlarındaki çeşitlilik açısından sorgulandığında, özel araç ve toplu taşıma sistemleri ile kolay erişilebilir olan alana, yaya erişimin oldukça sınırlı olduğu ve bisiklet ile erişimin sağlamadığı söylenebilir. Ali Çetinkaya Caddesi dışında alanda yayalar için özel bir düzenleme yapılmadığı, yayaların sürekliliği yer yer kesilen kaldırımlar boyunca iler-

leyebildiği ve bisikletli kullanıcılar açısından alanda ve yakın çevresinde hiçbir düzenlemenin olmadığı arazi çalışmaları ile saptanmış detaylardır.

A.2. Kamusal alan tasarımında insan ölçeği

Kamusal alan tasarımında insan ölçeğinin kullanılması, kent- sel tasarım ilkeleri arasında yer alan ve mekânı oluşturan fiziksel bileşenlerin ölçüleri ile ilgili bir kavramdır (Akbarishahabi, 2022). İnsan ölçeği, mekânı tanımlayan fiziksel öğelerin boyut, yapı ve oranlarının, kullanıcılar tarafından

Şekil 8. Çalışma alanı erişilebilirlik durumu.

tedir. Yine aynı yönde bulunan ve hareket kısıtı ve/veya fiziksel engeli olan kullanıcılar için yapılan rampa alanın diğer girişlerinde ve yakın çevresinde bulunmamaktadır (Şekil 8). Ekonomik ve sosyal erişilebilirlik açısından değerlendirildiğinde; Nekropol Müzesi girişlerinin Müze Kartı olan ve 65 yaş üzeri kullanıcılar için ücretsiz olduğu, açık alanın ise tüm kentlilerin kullanımına 24 saat açık olduğu söylenebilir. Çalışma alanında yaya bağlantılarının yeterince kurulmadığı, engelliler için yapılan düzenlemelerin sürekliliğinin olmadığı dikkate alındığında; alanda ideal koşullarda bir erişilebilirlikten bahsetmek ne yazık ki mümkün değildir.

A.4. Mekânsal güvenlik

Bakımsız yapılar, kaygan zemin malzemeleri, bozulmuş, işlevini kaybetmiş ve/veya eskimiş kent mobilyaları ve aydınlatma öğeleri, toplanmamış çöpler, bakımsız kirli mekânlar kullanıcılarda hissesizlik hissi uyandırmaktadır (Koca ve Çolpan Erkan, 2019). Antalya Nekropol Müzesi ve açık alanı, düzenlenmesi 2023 yılında tamamlanan ve aynı yıl kentlinin kullanımına açılan yeni bir alandır. Dolayısı ile yapı ve alan olarak yeni, bakımlı ve güvenlidir. Ayrıca alanda işlevini kaybetmiş herhangi bir kent mobilyası bulunmamaktadır.

A.5. İşaret ve yönlendirici elemanların varlığı

Kent içinde bulunan işaretler ve yönlendirici elemanlar, kullanıcıların mekânla iletişimini sağlama, kullanıcıyı yönlendirme ve dekor amaçlı işlevlere sahiptir. Mekânda bulunan işaretler ve yönlendirici elemanlara; konumları ve yönleri aracılığı ile katkı sağlayan; oturma elemanları (bank, sandalye, amfi vb.), aydınlatıcılar (yol ve mekân aydınlatıcıları), işaret, uyarı ve bilgi levhaları, sınırlayıcı elemanlar (bariyer, çit duvar vb.), su öğeleri (havuz, çeşme, yüzeyel su elemanları, su oyunları vb.), üst örtüler (durak, gölgelik vb.), sanat objeleri (heykel vb.), oyun alanları, peyzaj elemanları (ağaç, çiçek vb.), zemin yüzey malzemeleri (beton, asfalt, taş vb.) ve desenleri örnek verilebilir (Demirel ve Düzgüneş, 2022). Antalya Nekropol Müzesi mimarisi ve yapı formu

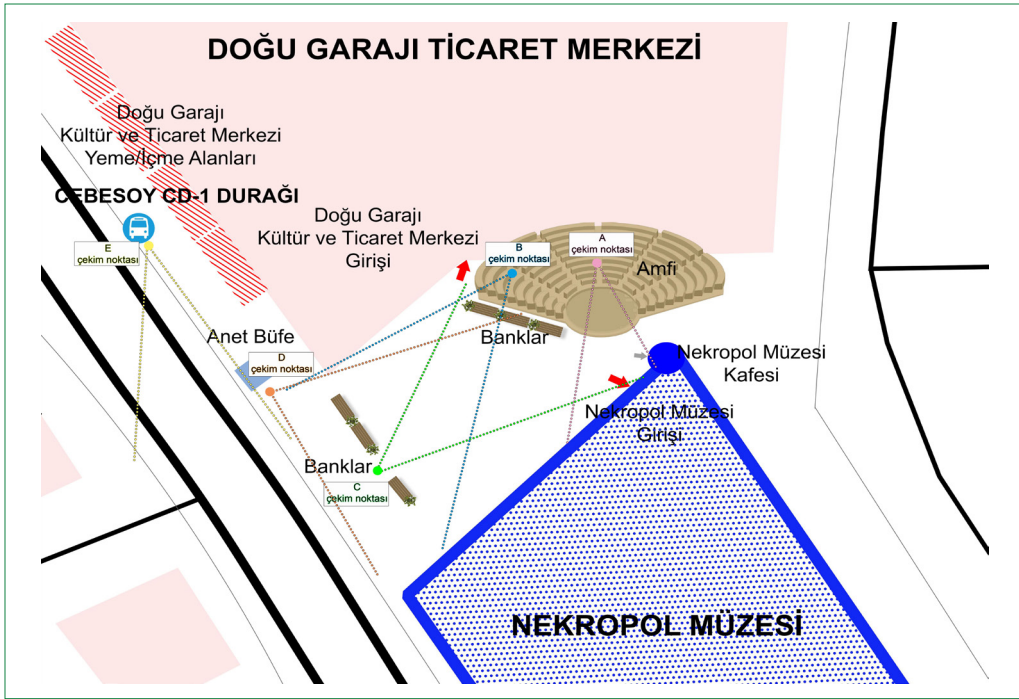
olarak dikkat çekici ve semboliktir. Özellikle tasarımı gereği, alanın yanından geçen kişiler için müzenin görsel geçirgenliğinin olması bu alanı merak uyandırıcı ve davetkar yapmaktadır. Bu durumun proje müellifleri tarafından özellikle yaratılan bir nüans olduğu “Kentsel bir jest haline gelen omurganın doğu tarafında müze mahalleri yer alırken karşısındaki Cebesoy Caddesi boyunca, nekropol peyzajının izleneceği ve günün sonunda alanı süpüren batı güneşinin derinliğini canlandıracağı yarı açık bir hacim bırakılıyor.” ifadesinden de anlaşılmaktadır (Yapı Dergisi, t.y./b). Ancak alanın yakın çevresinde, kullanıcıları bu bölgeye yönlendirecek, bölgede böyle bir müzenin varlığına vurgu yapacak herhangi bir bilgi levhası bulunmadığı arazi çalışmaları ile tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmaya konu Antalya Kültür ve Ticaret Merkezi olarak tasarlanan yapı ile Nekropol Müzesi arasındaki kamusal açık alan değerlendirilirken, projede ekonomik ve sosyal canlılığın artırılması konusu, mekânsal düzenlemelerin buna ne derece imkân verdiği şeklinde de incelenmeye çalışılmıştır. Özellikle iklim etkilerinin yoğun biçimde hissedildiği Akdeniz coğrafyasında, tasarlanan alanların etkin ve yoğun kullanımı ancak iklim etkilerini en aza indirecek mekânsal düzenlemeler ile mümkün olabilmektedir. Bu yaklaşımla gölgelendirme elemanlarının/ üst örtülerin, yeşil dokunun ve su ögesinin bulunmasının ve bunlarla ilişkilendirilen oturma alanlarının varlığının alan özelinde önemli olduğu söylenebilir. Alanda oturma elemanı olarak 6 tane bank ve müze yapısı içinde yer alandan farklı olarak bir adet amfi bulunmaktadır. Ancak arazi çalışmalarından yola çıkılarak, alanda daha çok zaman geçirmeyi ve alanın canlanmasını teşvik edecek su ögesi, gölgelendirme elemanları, yeşil doku ve peyzaj düzenlemelerinin yetersiz olduğu yorumu yapılabilir (Şekil 9). Ayrıca zemin döşemelerinde yaratılan desenler ile alanda kullanılan geometriler arasında bir uyum yakalanmaya çalışıldığı, bu çizgiselliğin az da olsa kullanıcılar için yönlendirme etkisi olabileceği yorumu yapılabilir (Şekil 10). Arazi çalışmaları sırasında, alana ilişkin yorumları desteklemek amacıyla çekilen fotoğraflara ait çekim noktaları ve açıları Şekil 11’de verilmektedir (A-B-C-D-E Çekim Noktası). Aynı çekim noktasında olan fotoğraflar farklı zaman diliminde farklı detaylara odaklanılarak çekilmiştir.

B. Aktivite ve Kullanım Çeşitliliği

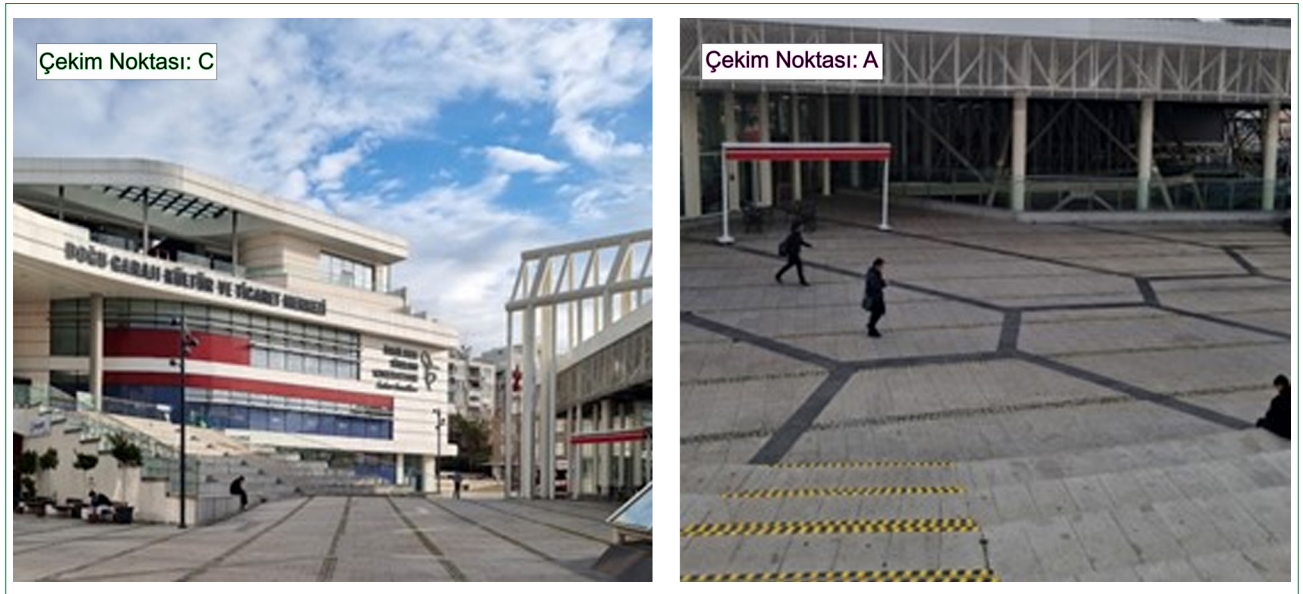
Kamusal alan kalitesi ve canlılığı kapsamında belirlenen (B) Aktivite ve Kullanım Çeşitliliği Kriterleri iki alt başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar; alandaki aktivite çeşitliliği ve günün her saati canlı/yaşayan ve aktif bir mekân olma olarak belirlenmiştir.

B.1. Aktivite çeşitliliği

Gehl’in de belirttiği üzere kamusal alanlarda aktiviteler zorunlu aktiviteler, isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktiviteler olarak üçe ayrılmaktadır. Antalya Nekropol Müzesi ve açık alanı bu aktiviteler açısından incelendiğinde zorunlu ve isteğe bağlı aktivitelerin öne çıktığını görmekteyiz. Nekropol Müzesi pazartesi günleri hariç, yaz aylarında 08:00-19:00 ve kış aylarında 08:00-17:30 saatleri arasında ziyarete açıktır. Müzenin kuzeyinde bulunan açık alan ise günün tüm saati kullanıcıla-

Şekil 11. Fotoğraf çekim yerleri ve açıları.

Şekil 12. Çalışma alanında bulunan amfi.

si bakımından uygun olduğunu söyleyebiliriz. Alanda yer alan amfi müze yapısını ve müzenin girişini görecektir şekilde konumlandırılmıştır ancak herhangi bir antik kalıntının ya da tarihi eserin görüldüğü ya da alanın manzara olanağına sahip olduğu söylenemez. Ayrıca yönlendirmesinin yanı sıra bulunduğu konum itibarı ile bir sahne gösterisine olanak sunabilecek (amfi geçiş aksı üzerinde yer aldığından sahne olarak kullanılabilir) alana sahip değildir (Şekil 12). Alan özelinde bireysel kullanım olanakları dışında, kullanıcılara sunulan herhangi bir aktivite

olmadığı, bu sebeple de alanın aktif kullanıma olanak sunacak zenginlikte bir mekân olmadığı söylenebilir.

B.2. Günün her saati canlı/yaşayan ve aktif Bir mekân olma

Yaşayan, güvenli ve canlı kamusal mekânların temel özellikleri arasında günün farklı zaman dilimlerinde aktif olarak kullanılması yer almaktadır. Çalışma alanında yapılan yaya sayımları sırasında, çalışma alanının hafta içi günün belirli zaman aralıklarında aktif kullanıldığı (14.00-18.00 arası 956 kişi),

Şekil 13. Çalışma alanında bulunan oturma birimleri.

buna karşın hafta sonları, sabah erken saatlerde (08.00-12.00 148 kişi) kullanıcı sayılarının azaldığı izlenmiştir (Tablo 4). Bu yoğunluk değişiminin alan ve yakın çevresindeki işlevler ile ilişkili olduğu, ticari işletmelerin açılış ve kapanış saatlerinin kullanıcı sayısını etkilediğini, eğitim alanlarının da benzer şekilde belirli zaman aralıklarında alanda yoğunluk yarattığını söylemek mümkündür. Alandaki canlılığın sürekliliğini sağlayan bir diğer etken de alanda zaman geçiren kullanıcıların varlığıdır. Alanda kullanıcıların zaman geçirmesine olanak sunan banklar iki yerde (cadde üzerindeki otobüs duraklarının hemen arkasında alanın Cebesoy caddesi girişinde ve ticaret merkezinin giriş yolu üzerinde) konumlandırılmıştır, amfi ise geçiş aksı üzerinde yer almaktadır (Şekil 13). Alanın yoğun kullanım saatleri (16.00-18.00 arası) ile bankların ve amfinin en fazla kullanıldığı saatler beklendiği gibi paralellik göstermektedir (Tablo 4). Oturma alanlarını daha çok öğrencilerin / gençlerin kullandığı gözlemlenmiştir ki yoğun kullanım saatleri, eğitim tesislerinin (dershaneler ve kurslar) kapanış saati ile örtüşmektedir. Ayrıca bankların Cebesoy CD-1 durağında otobüs bekleyen kişiler tarafından özellikle mesai bitimi saatlerinde yoğun kullanıldığı gözlemlenmiştir. Çalışma alanı için analiz edildiğinde alandan geçen kullanıcıların yalnızca %13'ünün bu alanda zaman geçirdiği tespit edilmiştir.

C. Psikolojik ve Sosyal Etkiler

Çalışma kapsamında ele alınan, kamusal alan kalitesi ve canlılığını belirlemedeki son kriter (C) Psikolojik ve Sosyal Etki Kriterleridir. Bu kriterler dört alt grupta incelenmiştir. Bu alt kategoriler; “konfor, güven ve aidiyet duygusunun hissedilmesi”, “mekânın algılanabilir olması”, “cazip ve çekici olması” ve “etkileşimli olması” olarak belirlenmiştir.

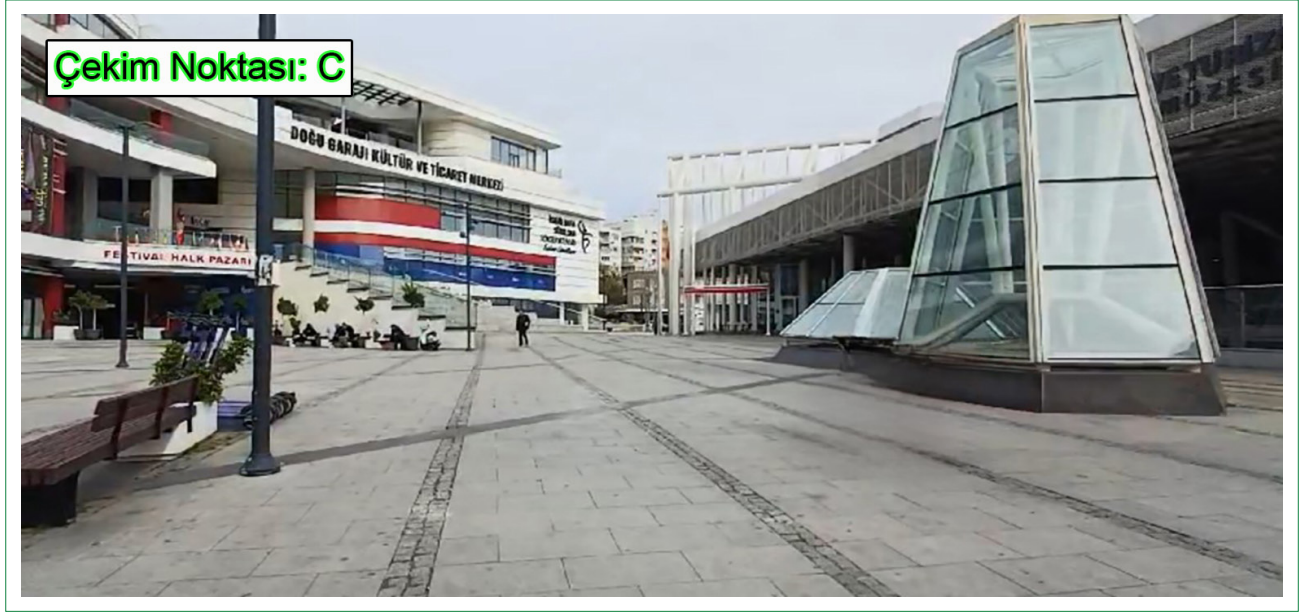
C.1. Konfor, güven ve aidiyet duygusunun hissedilmesi

Kent; farklı sosyo-kültürel sınıfları, farklı ekonomik faaliyetlerde uzmanlaşmış kişileri, farklı etnik grupları vb. içeren heterojen ve dinamik bir kültürel yapıya sahiptir (Alkan Gökler vd., 2020). Dolayısıyla kentte ve kamusal mekânda kullanıcının konfor, güven ve aidiyet duygusunun hissedilmesi çeşitlilik gösterebilmektedir. Bununla beraber kamusal mekânda kullanıcının mekâna müdahale edebilmesi (alanda vakit geçirme, etkileşimde bulunma vb.) ve kullanıcının zihinsel faaliyetlerini (algılama, kavrama, yorumlama, düşünme vb.) harekete geçi-

rebilmesi (Lynch, 1960; Norberg-Schultz, 1980; Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018) aidiyet hissinin oluşmasında etkilidir.

Kamusal mekânlarda alanın kullanım konforu, kişilerin psikolojik olarak kendilerini güvende hissetmeleri ve aidiyet hissi mekânın kullanım yoğunluğunu doğrudan etkiler. Kişilerin konfor hissi pek çok bileşene bağlıdır; mekânın tasarımı ve düzeni, iklim koşulları, alanın kirlilik durumu (gürültü kirliliği, hava kirliliği, fiziksel kirlilik vb.), güvenlik ve mahremiyet durumu, mekânda yer alan mobilyaların ve diğer öğelerin insan anatomisine uygun tasarlanması/ergonomik olması gibi pek çok farklı bileşen kullanıcıların mekâna kurduğu ilişkiyi ve bu ilişkinin süresini / sürekliliğini tanımlamaktadır. Geçiş alanı niteliği taşıyan çalışma alanı toplamda yaklaşık 2400 metrekaredir ve büyük bir kısmı sert zeminden oluşmaktadır. Alanında konfor durumu incelendiğinde düzenlemelerinin iklim koşulları açısından kullanıcılarına konfor yaratacak düzeyde olmadığı, güneşin ve/veya yağışların etkisinden koruyacak üst örtülerin ve/veya peyzaj düzenlemelerinin olmaması, sert zeminin ısı etkisini azaltıcı düzenlemelerin (bitki adaları, su ögesi vb.) olmaması, bankların bir kısmının ışık etkisi dikkate alınmadan konumlandırılması gibi etkenler konfor hissini azaltan olumsuz durumlar olarak sıralanabilir (Şekil 14).

Alanın kirlilik durumu incelendiğinde; Müze'nin batısında bulunan Cebesoy Caddesi'nde özellikle doruk saatlerinde (sabah 07.00- 09.00 ve akşam 17.00-19.00) yoğun araç trafiği oluşmaktadır. Trafikte bulunan araçların korna ve fren sesleri, egzoz ve motor sesleri, hoparlör ve ses sistemleri gürültü kirliliğine yol açmaktadır (Şekil 15). Gürültünün gerek kişiye fiziksel ve psikolojik etkisi gerekse çevreye etkisi yok sayılamayacak kadar önemlidir. Çevresel gürültü, kişide stres, kararsızlık, iletişim kurmada zorluk gibi psikolojik olumsuzluklar yaratmaktadır (Doğan ve Aslan Çataltepe, 2018). Çalışma alanının doruk saatlerinde maruz kaldığı gürültü kirliliği kullanıcının konforu bakımından olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca çalışma alanı, yayalar için bir geçiş bölgesi (doğu-batı yönlü) oluştururken motorların, scooterların ve bisikletli kullanıcıların da bu alanı kullandığı, özellikle scooterların alanda rastgele bırakıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 16). Bu durum konfor ve güvenlik hissi açısından bakıldığında, alanda vakit geçiren kullanıcılar için (özellikle çocuklar) hem olumsuzluk oluşturmakta hem de görsel kirlilik yaratmaktadır. Alanda çevre kirliliği ise yok denecek kadar azdır.

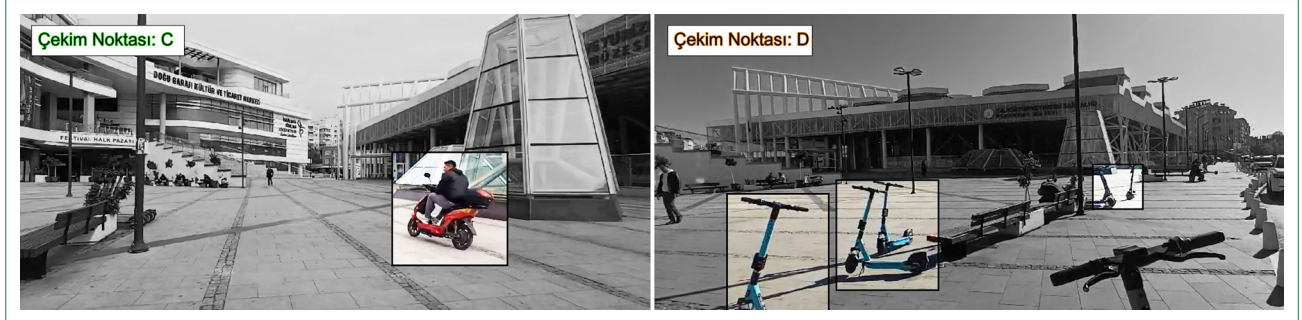

Şekil 14. Çalışma alanı mekansal konfor bileşenleri durumu.

Bir kamusal mekânda kullanıcılar için güvende olma hissi, alana müdahale edebilme / alanı şekillendirebilme imkânı, kişiler arası aşinalık hissi, mekânı bilme / tanıma duygusu gibi etkenler sahiplilik hissini arttırarak, aidiyet duygusunu yaratan durumlar olarak tanımlanabilir. Kullanıcılar sahiplendikleri ve kendilerini ait hissettikleri ve konforlu oldukları alanları daha sık ve daha uzun süreli kullanma eğilimindedirler. Ancak aidiyet hissinin yaratılabilmesi için kullanıcıların mekânla belirli bir süre ilişki kurmuş olmaları beklenir. Bu bağlamda çalışma alanı, bulunduğu bölge içerisinde, görece yeni tasarlanmış bir alan olması sebebi ile hem olumlu hem de olumsuz koşullara sahiptir. Alanda yaşanan dönüşüm süreci alanın eski kullanıcısı için alan kullanım alışkanlıklarını devam ettirmede olumlu bir durum yaratırken, öte yandan yeni mekânsal düzenlemeler ve yeni işlevler aidiyet hissinin kaybolmasını ve yabancılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Alanda geçirilen süre arttıkça ve mekânda kullanıcıların anıları aracılığı ile algısal deneyimleri yaratıldıkça, kişiler açısından benimsenen bir alan olarak, zamanla aidiyet hissinin oluştuğu bir mekâna dönüşecektir.

Şekil 15. Cebesoy caddesi araç kirliliği.

Şekil 16. Açık alanda güvensizlik oluşturan motorlu taşıtlar.

Kamusal mekânlarda kullanıcıların daha çok zaman geçirmele-ri ve mekânın yaşayan/canlı mekânlar olarak sürekliliğinin sağ-lanabilmesi için alanda kullanıcılar için hissedilen ve yaratılan güvenlik algısı önemli bir etkidir. Kişiler fiziksel / mekânsal güvenliğin yanı sıra psikolojik olarak da güvende hissettikleri mekânlarda vakit geçirme eğilimindedirler. Bu alandaki güvenlik, tıpkı diğer kentsel kamusal mekânlarda olduğu gibi kameralar aracılığı ile takip edilmektedir. Bu kapsamda, arazi çalışmaları sırasında, alanı gören 7 tane kamera (1 tane Müze girişinde, 1 tane müzenin açık alanı gören köşesinde, 2 tane Bakanlığın kafesinin açık alanı gören köşesinde, 3 tane Doğu Garajı Kültür ve Ticaret Merkezi'nin açık alanı gören köşelerinde) tespit edilmiştir. Kameraların varlığı güvenlik açısından önemli olsa da literatür araştırmalar, kullanıcıların görüş alanı geniş, aktif kullanılan ve mekânda zaman geçiren kullanıcıların olduğu kamusal mekânları daha güvenli bulduklarını göstermektedir. Jacobs'ın da belirttiği gibi kamusal mekânlarda kişilerin kendilerini güvende hissetmeleri için sokağı izleyen gözler olmalı ve mekânda her zaman birileri olmalı (Jacobs, 2009). Bu bakış açısı ile çalışma alanı incelendiğinde, mekânda zaman geçiren (oturma alanlarını ve amfiyi kullanan) kullanıcıların hafta içi 12-18 saatleri arasında yoğunlaştığı, sabah erken saatlerde ve akşam 20.00'den sonra alanın ıssızlaşması sebebi ile güvenlik hissinin azaldığı söylenebilir. Ancak psikolojik güvenlik konusunda daha net bilgi edinilebilmesi için alanda kullanıcılar ile anket yapılması ve algılanan güvenlik durumunun detaylı analiz edilmesi gereklidir. Bu çalışma kapsamında konu sadece genel durum açısından değerlendirilmiştir.

C.2. Mekânın algılanabilir olması

Mekânsal algı kavramı ile karşımıza çıkan iki önemli isim Lynch (1960) ve Norberg-Schultz'dur (1980). Lynch (1960) kullanıcının mekânı algılamasına, okumasına ve anlamlandırmasına odaklanarak mekânsal algının önemini vurgulamıştır. Norberg-Schultz (1980) ise mekânsal algının oluşmasında mekânsal organizasyonun etkisine odaklanarak, yaklaşma, süreklilik ve sınır olarak belirlendiği mekânsal organizasyon kavramları üzerinde çalışmıştır. Mekânın algılanması hem sezgisel hem de zihinsel bir sürecin ardından oluşmaktadır. Mekânın formu, sınırları, açıklık/ kapalılık oranları, doluluk/ boşluk oranları, kullanılan malzeme ve renk gibi çevreye ait uyarıcılar bireyin mekân hakkında imge oluşturmalarına olanak tanımaktadır (Kürkçüoğlu ve Ocakçı, 2015).

Kamusal mekânın yapılar, peyzaj öğeleri ve fiziksel elemanlar ile görsel/ fiziksel olarak tanımlanması "mekânsal kapalılığı" ifade ederken; kamusal mekânın girişinin ve sınırlarının algılanabilir olması ve mekânda yapılan etkinliklerin görülebilir olması "mekânsal saydamlığı" ifade etmektedir (Tekel ve Özalp, 2016). Antalya Nekropol Müzesi girişi müzenin kuzeyindedir ve giriş müze kart ile sağlanmaktadır. Çalışma alanının kuzey sınırını Antalya Kültür ve Ticaret Merkezi, güney sınırını Antalya Nekropol Müzesi oluşturmaktadır. Alana giriş doğu ve batı yönlerinden sağlanmakta ve alan bir geçiş bölgesi olarak

kullanılmaktadır. Çalışma alanı mekânsal kapalılık ve saydamlık açısından incelendiğinde; alanın kuzey ve güney sınırları yapılarla belirlendiği için kapalılık hissinin olduğu; doğu ve batı yönlerinin açık olmasından dolayı ve müze yapısının görsel olarak geçirgen tasarlanması sebebiyle de saydam bir mekân olarak algılandığı söylenebilir. Ayrıca mekânda tarihi ve kültürel nitelikli yapıların varlığı, sınırlı sayıda da olsalar peyzaj elemanlarının varlığı ve tasarımı, kent mobilyalarının varlığı mekânın algılanabilirliğini ve okunabilirliğini etkilemektedir.

C.3. Cazip ve çekici olması

Antalya Müzesi Genel Müdürlüğü verilerine göre 2024 yılı kasım ayına kadar Antalya'da, müze ve ören yerleri toplam ziyaretçi sayısı 1.749.110 kişidir. 2024 Mart ayı itibarıyla istatistiksel veri kaydedilen Antalya Nekropol Müzesi'ni ise toplamda 4988 kişi ziyaret etmiştir (Tablo 2). Antalya Nekropol Müzesi kent merkezinde ve kolay ulaşılabilir bir yer olmasına rağmen toplam ziyaretçilerin sadece %0.28'ini oluşturmaktadır. Bu veriler ışığında alanda sadece arkeolojik kalıntıların olmasının ziyaretçileri alana çekmek için yeterli olmadığı yorumu yapılabilir. Alanda ziyaretçiler için zaman geçirebilecekleri ve bu alandaki deneyimlerini zenginleştirici imkanların sunulması, "Fiziksel Yapı Kriterleri" ve "Aktivite ve Kullanım Çeşitliliği Kriterleri" başlıklarında tartışılan düzenlemeler ile eksikliklerin ve olumsuzlukların giderilmesi yoluyla alanın cazibesinin artırılması hedeflenmelidir.

C.4. Etkileşimli olması

Sosyal ve kültürel ilişkileri güçlendirmede, kent yaşamını deneyimlemede bir araç olarak kullanılan şehir tiyatroları, sinemalar, halk merkezleri, müzeler ve sergi salonları gibi mekânlar, karşılama alanları yaratarak sosyal etkileşimi tetikleyen, iletişimi güçlendiren ve kamusal mekânı canlandıran araçlardır (Bengü, 2024). Bununla birlikte kentsel mekânların canlılığı, yoğun ve heterojen yaya nüfusuna, kullanım sıklığına ve bu mekânlardaki insan etkileşimine bağlıdır (Jacobs, 1961; Maas, 1984). Bu etkileşimde mekân kimliğinin oluşmasındaki fiziksel özelliklerinin yanında kullanıcıların cinsiyeti, sosyal statüsü, kişiliği ve zaman parametresi belirleyici olmaktadır (Proshansky vd., 1983).

Çalışma alanında yapılan analiz süresince; amfinin ve alanda bulunan bankların genellikle Doğu Garajı Kültür ve Ticaret Merkezine gelen kişiler ve otobüs bekleyen kişiler tarafından bekleme amaçlı kullanıldığı gözlemlenmiştir. Alan büyüklüğü, konumu ve mekânsal nitelikleri açısından farklı aktivitelerin (kamusal sanat ve sokak sanatı kapsamında sergilerin düzenlenmesi, küçük ölçekli konserler, müzik dinletileri, farklı temalarda satış stantları gibi) etkinliklerin düzenlenmesine olanak verecek imkanlara sahiptir.

Kısacası Nekropol Müzesi ile ilişkilenen ve kent belleğinde önemli bir yeri olan çalışma alanı Antalya kenti için aktif bir kamusal mekân potansiyeli varken sadece yakın çevresindeki kullanıcılar tarafından geçiş alanı (doğu-batı yönlü) olarak kullanılmaktadır. Mekânsal dizim analizinde ortaya koyulan

sonuçlara göre Nekropol Müzesi, bütünleşme değeri yüksek olan Cebesoy caddesinin üzerinde yer almaktadır. Bu durum ulaşılabilirlik açısından bakıldığında olumlu bir faktördür. Ancak ulaşım modlarındaki çeşitlilik açısından sorgulandığında, özel araç ve toplu taşıma sistemleri ile kolay erişilebilir olan alana, yaya ve bisiklet ile erişimin oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Çalışma kapsamında yaya hareketliliğini ölçmek için yapılan yaya sayımı incelendiğinde, alanın kent merkezinde ve geçiş bölgesi üzerinde olmasına rağmen kentteki kullanıcılar tarafından yeterince aktif kullanılmadığı görülmektedir. Durakta bekleyen insanların bankları kullanması dışında kişileri alana çekecek ve alanda tutacak mekânsal düzenlemeler son derece kısıtlıdır. Bu sebeple alanda canlılığın artırılarak, mekânın gün boyu kullanılan ve yaşayan kamusal bir mekâna dönüştürülebilmesi için, elde edilen veriler de değerlendirilerek, alanda farklı düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Kamusal mekânı, kent ölçeğinde farklı ve özel kılan en önemli etkenler mekânın kullanımı ve sunduğu eylemlerdir. Kullanıcılar kentte çok fazla karşılaşmadıkları kültürel, sosyal ve mekânsal deneyimler için farklı kamusal alanları keşfetme eğilimindedirler. Nekropol müzesi bu anlamda kent ölçeğinde ziyaretçilere, kentteki diğer müzelerden farklı bir deneyim sunan özellikli bir mekândır. Müze yapısının alana özgü tasarımı, tarihi eserleri farklı bir sirkülasyon sistemi ile yarı açık mekânda izleme imkânı sunması, yakın çevresi ile kurduğu görsel süreklilik ve bütünlük bu alanı diğerlerinden ayırtıran önemli detaylardır. Ancak yapılan çalışmada elde edilen veriler müzenin bu farklı niteliğine rağmen sınırlı sayıda ziyaretçiyi alana çekebildiğini göstermektedir.

Kamusal alanların kalitesi ve canlılığını belirlemede kullanılan temel kriterler, çalışma alanı özelinde yorumlandığında; fiziksel yapı kriterleri açısından; ulaşım modları ile entegrasyon sınırlı, kamusal mekân tasarımında insan ölçeği kullanılması yeterli, herkes için erişilebilir olma durumu, mekânsal güvenliğin sağlanmış olma durumu ve işaret ve yönlendirici öğelerin bulunması durumları sınırlı olarak yorumlanabilir. Aktivite ve kullanım çeşitliliği kriterleri açısından; aktivite çeşitliliği konusu yetersiz, günün her saati canlı ve aktif olma durumu ise sınırlı olarak ifade edilebilir.

Son olarak psikolojik ve sosyal etki kriterleri incelendiğinde; konfor, güven ve aidiyet duygusunun hissedilme durumu sınırlı, mekânın algılanabilir olma durumu yeterli, cazip ve çekici olma durumu ile etkileşimli olma durumları sınırlı olarak yorumlanabilir (Tablo 5). Tüm bu değerlendirmeler sonucunda; kent belleğinde önemli bir yeri olan Doğu Garajı Terminal alanının dönüşümü ile elde edilen Antalya Nekropol Müzesi ve açık alanının, sahip olduğu kültürel ve arkeolojik çekiciliğinin yanı sıra kent merkezinde ve farklı işlevler arasında bir geçiş bölgesi üzerinde olmasına rağmen canlı ve yaşayan bir kamusal mekân özelliği göstermediği sonucu çıkarılabilir.

Tablo 5. Antalya Nekropol Müzesi aylara göre ziyaretçi sayıları (2024)

Mart	388
Nisan	519
Mayıs	508
Haziran	467
Temmuz	580
Ağustos	657
Eylül	669
Ekim	685
Kasım	515
Toplam	4988

Kaynak: Antalya Müzesi Müdürlüğü, 2025

Bir kamusal mekânın kalitesi ve canlılığı; burada gerçekleşen aktivitelerin çeşitliliğiyle, sosyal etkileşime olanak sağlayacak mekânların varlığıyla, bireyde konfor ve aidiyet duygusu uyandırmasıyla, ulaşılabilir ve erişilebilir olmasıyla doğrudan ilişkili tanımlanmaktadır. Başka bir ifade biçimi ile doğrudan ve sadece fiziksel özellikleri ile ele alınarak planlanan ve tasarlanan kamusal alanlar, sosyal ilişkilerin istenilen düzeyde kamusal mekân yaşamına entegre edilemediği, başarıya ulaşamamış mekânlar olarak kalmaktadır. Oysaki bu alanlar planlanırken kullanıcılarının sosyal, fiziksel ve psikolojik özellikleri de göz önünde bulundurulmalı, duyarlı bir planlama yaklaşımı ile mekânsal planlamaya kimi zaman alternatif, kimi zaman da tamamlayıcı çözümler geliştirilebilmelidir. Bu noktada kullanıcıyı tasarım ve mekânla ilişkiler konusunda karar alma süreçlerine aktif dahil edebilecek planlama ve tasarım yaklaşımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Düşük maliyetli, hızlı müdahaleler yolu ile kısa vadeli iyileştirmeleri teşvik eden, büyük ölçekli ve kalıcı projeler yerine kolayca uygulanabilecek ve gerektiğinde geri alınabilecek daha küçük, daha yönetilebilir değişiklikler ile planlanan esnek tasarımlar benzer mekânlar için uygulanan güncel yaklaşımlar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak; kamusal mekânlar, bir kentin kimliğini oluşturan en önemli bileşenlerdendir. Bu alanlar, yalnızca fiziksel boşluklar değil, aynı zamanda toplumsal etkileşimin, kültürel paylaşımın ve kolektif belleğin sahnesidir. Bu mekânlarda kentsel ölçeklerde planlanan aktiviteler (yılbaşı pazarları, kültür yolu festivali, tematik sergiler ve enstalasyonlar, açık hava atölyeleri vb.) ile kamusal canlılık sağlanarak, kullanıcılar arasında aidiyet duygusu pekiştirilebilir. Özellikle kent belleğinde yer edinmiş alanların dönüşümünde, kültürel sürekliliğin devamlılığı ve mekânın kent belleğindeki yerinin korunması kentin özgün karakterini ve kültürel zenginliğini sürdürmede önemlidir. Unutulmamalıdır ki; aktif kullanımı sağlanan kamusal mekânlar, sadece günlük yaşamın akışına değil, aynı zamanda kent kimliğinin dinamik biçimde yeniden üretilmesine de katkıda bulunmaktadır.

Ethics committee approval: As this study does not involve direct human participation or data that requires ethics committee approval, approval from the ethics committee was not obtained.

Informed consent: All participants were informed about the purpose and scope of the study, and written informed consent was obtained in accordance with ethical principles.

Conflict of interest: The authors declare that there are no financial or personal conflicts of interest related to this study.

Funding and support: No financial support was received for the conduct or publication of this research.

Use of artificial intelligence (AI): No AI-based writing or editing tools were used at any stage of this study.

Authorship contributions: Research/project coordination – N.G.; Conceptualisation – A.S., N.G.; Research design and structuring – A.S., N.G.; Methodology – A.S., N.G.; Data sources and documentation – A.S., N.G.; Data collection and/or processing – A.S.; Data analysis and/or interpretation – A.S., N.G.; Mapping/visualisation – A.S.; Literature review – A.S., N.G.; Writing – original draft – A.S., N.G.; Writing – review and editing – A.S., N.G.

Peer-review: This manuscript was evaluated through a double-blind peer-review process. The manuscript was revised in accordance with the reviewers' comments.

Etik kurul onayı: Bu çalışma, doğrudan insan katılımı ya da etik kurul onayı gerektiren nitelikte veri içermediği için etik kurul onayı alınmamıştır.

Bilgilendirilmiş onam: Araştırmaya katılan tüm bireyler, çalışmanın amacı ve kapsamı konusunda bilgilendirilmiş; etik ilkeler doğrultusunda gönüllü katılımları sağlanarak yazılı onamları alınmıştır.

Çıkar çatışması: Yazarların bu çalışmayla bağlantılı finansal ya da kişisel herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansman ve destek: Bu araştırmanın yürütülmesi ve yayımlanması sürecinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay zekâ kullanımı: Bu çalışmanın herhangi bir aşamasında yapay zekâ tabanlı yazım ya da düzenleme araçları kullanılmamıştır.

Yazarlık katkıları: Araştırma/proje koordinasyonu – N.G.; Konsept – A.S., N.G.; Araştırma tasarımı ve kurgusu – A.S., N.G.; Yöntem – A.S., N.G.; Veri kaynakları ve dokümantasyon – A.S., N.G.; Veri toplama ve/veya işleme – A.S.; Veri analizi ve/veya yorumlama – A.S., N.G.; Haritalama/görselleştirme – A.S.; Literatür taraması – A.S., N.G.; İlk taslağın yazımı – A.S., N.G.; Yazının gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi – A.S., N.G.

Hakem değerlendirmesi: Makale, yazar ve hakem kimliklerinin karşılıklı olarak gizli tutulduğu bağımsız hakemlik süreciyle değerlendirilmiş ve hakem görüşleri doğrultusunda gözden geçirilmiştir.

Kaynaklar

- Akbarishahabi, L. (2022). İnsan ölçeğinde tasarlanan kentsel mekanlar ve kent sakinlerinin aidiyet duyguları üzerine bir değerlendirme. *Kent Akademisi Dergisi*, 134-145.
- Alkan Gökler, L., Yenigül, S. B., Yalçiner Ercoşkun, Ö. ve Öcalır Akünel, E. V. (2020). Ankara'da kentlilik bilincini oluşturan değişkenlerin faktör analizi ile değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 30(2), 187-197.
- Arkiv. (t.y.). *Antalya Doğu Garajı Kültür ve Ticaret Merkezi*. 22.01.2025 tarihinde <https://www.arkiv.com.tr/proje/antalya-dogu-garaji-kultur-ve-ticaret-merkezi/15026> adresinden alındı.
- Aslan, S. ve Kiper, P. (2016). Kimlik ve bellek sorunu sarmalında kentler: Amasra kenti örneğinde fırsatlar ve tehditlerin değerlendirilmesi. *İdeal Kent*, 7(20), 881-905.
- Aslanoglu, O. M. (2014). *Zamanla değişen müze tasarım anlayışı ve güncel bir örnek olarak Mercedes-Benz müzesinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayaokur, A. (2014). *Müzelerde bilgi yönetimi: Sadberk Hanım Müzesi örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bengü, D. (2024). Mekânsal dinamikler, kamusal alan ve fenomenoloji: Sosyal altyapının katılımcı tasarım süreçleriyle entegrasyonu. *Planlama Dergisi*, 34(3), 360-379.
- Cansız, A. U. (2024, 16 Nisan). Antalya Nekropol Müzesi. *Arkitera*. <https://www.arkitera.com/proje/antalya-nekropol-muzesi/>
- Carmona, M. (2010). Contemporary public space: Critique and classification, part one: critique. *Journal of Urban Design*, 120-145.
- Center for Universal Design. (1997). *The principles of universal design*. <https://design.ncsu.edu/research/center-for-universal-design/>
- Çelik, B. (2015, 20 Ağustos). Doğu garajı ve halk pazarı projesinin başarısı kentin kemikleşmiş sınırlarının işleyişini değiştirecektir. *Arkitera*. <https://www.arkitera.com/soylesi/dogu-garaji-ve-halk-pazari-projesinin-basarisini-kentin-kemikleşmiş-sinirlarinin-isleyisini-degistirecektir/>
- Demirel, Ö. ve Düzgüneş, E. (2022). *Peyzaj araştırmaları II*. Livre de Lyon.
- Doğan, H. ve Aslan Çataltepe, Ö. (2018). Gürültünün insan sağlığı üzerine etkileri. *Journal of Health and Sport Sciences*, 1(1-2-3), 29-38.
- Dönertaş, P. ve Şener, Y. (2023). Kentsel arkeolojik sitlerin tanımlanması ve kavramsal olarak irdelenmesi. *Akademik Sanat*, 20, 62-75.
- Emmons, D. (1965). *The pedestrian count*. American Society of Planning Official: <https://www.planning.org/pas/reports/report199.htm>
- Erenler, D. ve Kürkcüoğlu, E. (2020). Müze bahçelerinin alternatif açık alan olarak kullanılmasının kentsel yaşam üzerindeki etkileri: İstanbul örneği. *Tasarım+Kuram Dergisi*, 16(31), 216-238.
- Gehl, J. (1987). *Life between buildings: Using public space*. Bianco Lunos.
- He, S., Zhang, H., Yu, S., Zhang, J. ve Hu, X. (2024). Mapping the pulse: Heterogeneous impacts of human-scale street design on urban vibrancy in four Chinese metropolises. *The Professional Geographer Journal*, 76(5), 620-638.
- Hoffmann, M. (2013). *Human scale urban design and its indicators*. BA Urban and Regional Planning, Technical University Berlin.
- Jacobs, J. (2009). *Büyük Amerikan şehirlerinin ölümü ve yaşamı* (Çev. B. Doğan). Metis Yayınları.
- Karaca, G. (2015). Müzenin kamusallığının sanat yoluyla eleştirisi. *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi*, 62-73.
- Karayılmazlar, A. ve Çelikyay, S. (2018). Kentlerde kamusal alanların tasarımı ve önemi. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9(17), 90.
- Karou, S. ve Hull, A. (2014). Accessibility modelling: Predicting the impact of planned transport infrastructure on accessibility patterns in Edinburgh, UK. *Journal of Transport Geography*, 35, 1-11.
- Koca, T. ve Çolpan Erkan, N. (2019). Yaşam kalitesinin artırılmasında bir etmen: Mekânsal güvenlik ölçütleri. *Megaron*, 14(Özel sayı), 167-176.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023, 4 Kasım). Antalya Nekropol Müzesi. *Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*. <https://ordu.ktb.gov.tr/TR-356335/turkiye39nin-ilk-nekropol-muzesi-ile-turizm-ve-seyahat-.html>
- Kürkçüoğlu, E. ve Ocakçı, M. (2015). Kentsel dokuda mekânsal yönelme üzerine bir algı-davranış çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi. *MEGARON*, 10(3), 365-388.
- Lucic, K. (2019, 10 Kasım). *Human scale in the urban design of Montreal residential developments*. <https://escholarship.mcgill.ca/concern/theses/6969z301d?locale=en>
- Lynch, K. (1960). *Kent imgesi* (Çev. İ. Başaran). Kültür Yayınları.
- Maas, P. R. (1984). *Towards a theory of urban vitality* [Dissertation]. University of British Columbia.
- Norberg-Schultz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Academy Editions.
- Orhan, M. (2021). Kamusal sanat etkinliklerinin kamusal alan kullanım değeri üzerindeki etkileri. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat Dergisi*, 6(12), 237-260.
- Özal, G. (2019). *Kent hakkı ve kentsel katılım bağlamında kendin yap pratikler* [Doktora tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özturan, Ö., Göküz, B. ve Kaynakçı Elinç, Z. (2020). Arkeolojik buluntuların sergilenmesi ve korunmasında yeni yaklaşımlar. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11, 368 - 379.
- Project for Public Spaces. (2000). *How to turn a place around*. <https://www.pps.org/>
- Proshansky, H., Fabian, A. ve Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal Of Environmental Psychology*, 3(1), 57-83.
- Ruiz, I., Serrano, M. ve Sánchez, S. (2022). Visual identity based on ancestral iconography: A strategy for re-evaluation of the Caranqui Cultural Heritage in the Gualimán Archaeological Site (Ecuador). *Heritage*, 5(4), 3463-3478.
- Tekel, A. (2021). Tarihsel süreçte sokak ve caddelerin görsel estetik kalitesinde meydana gelen değişimi değerlendirmede bir model önerisi: Ankara'nın Ulus ve Kızılay kent merkezleri örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 217-238.
- Tekel, A. ve Özalp, Y. (2016). Mekanın fiziksel ve algısal niteliğinin yürünebilirliğe ve mekanda yürümeden duyulan memnuniyete etkisi: Ankara Atatürk Bulvarı Örneği. *Planlama Dergisi*, 26(1), 40-50..
- Tibbalds, F. (1992). *Making people-friendly towns*. Harlow Longman Group.
- UCL Space Syntax (t.y.). Overview. 01.05.2025 tarihinde <https://www.space-syntax.online/overview-2/> adresinden alındı.
- Uzgören, G. ve Erdönmez, M. E. (2017). Kamusal açık alanlarda mekan kalitesi ve kentsel mekan aktiviteleri ilişkisi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *MEGARON*, 12(1), 41-56.
- Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Project for Public Spaces.
- Yapı Dergisi. (t.y./a). *Erkal Mimarlık'a Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü*. 06.11.2025 tarihinde <https://yapidergisi.com/erkal-mimarlik-metin-sozen-koruma-buyuk-odulu/> adresinden alındı.
- Yapı Dergisi. (t.y./b). (2025). *Antalya Nekropol Müzesi*. 06.11.2025 tarihinde <https://yapidergisi.com/antalya-nekropol-muzesi/> adresinden alındı
- Yeşil, M., Karabörk, R., Özkul, V., & Güzel, M. (2024). Yaya hareketliliğinin mekân dizimi yaklaşımı ile incelenmesi: Düz ve Şarkıye mahalleleri örneği (Ordu ili Altınordu ilçesi). *Akademik Ziraat Dergisi*, 176.

EXTENDED ABSTRACT

Analyzing Public Spaces in The Context of Urban Identity and Vitality: The Case of Antalya Necropolis Museum Open Space

 Arzu Süzen,¹ **Nilüfer Güler,²**

¹Akdeniz University, Institute of Science, Department of Urban and Regional Planning, Master's Student, Antalya, Türkiye

²Akdeniz University, Faculty of Architecture, Department of Urban and Regional Planning, Antalya, Türkiye

This study evaluates the contribution of public spaces, which are important components of the urban environment, and the activities that take place in these spaces to the quality of life in cities and the formation of urban identity, using the example of the open space of the Antalya Necropolis Museum. The relationship between public spaces, which differ in terms of their cultural, archaeological, and historical characteristics, and urban identity, as the impact of these spaces on the creation of urban identity and the opportunities they offer for cultural transmission within societies, is directly related to the success of their spatial arrangements. In this context, the open spaces of museums located in cities can emerge as effective public spaces when they are properly designed to offer their users opportunities for socialization and cultural sharing.

The open space of the Antalya Necropolis Museum, which was examined as part of the study, is located in the city center and at the intersection of important transportation routes. It is an area that interacts with different functions and has the potential to bring together different socio-economic groups. Due to its location and the functions of its surroundings, the area is expected to be actively used, but its observed condition does not reflect its intended purpose as a living public space. The aim of the study is to question the reasons for this situation and to develop recommendations for transforming the area into a living public space. In this context, the main hypothesis of the study is that “Despite its cultural and archaeological appeal, as well as its location in the city center and its role as a transition zone between different functions, the Antalya Necropolis Museum and its open area do not function as a lively and living public space”.

The study used mixed methods combining quantitative and qualitative analyses. Quantitatively, spatial syntax analysis determined the integration of the museum area with urban transportation and revealed high integration values on important streets such as Cebesoy and Ali Çetinkaya. Seven-day pedestrian counts (8 AM-8 PM) assessed user density and movement patterns. Qualitatively, observational methods analyzed how physical characteristics influenced psychological and social usage patterns.

Research findings reveal that despite strong transportation integration, the area has limited pedestrian access, no bicycle infrastructure, and primarily serves as a transit route. Only 13% of users spend time in the area, indicating a low level of activity. While the museum's unique design and archaeological content can strengthen the urban identity, visitor numbers remain limited compared to other museums in Antalya. This is likely due to spatial quality issues and the fact that the museum has only recently opened. The area provides a safe environment with its modern design, but there are deficiencies in terms of comfort, social interaction areas, and attractiveness. In particular, the absence of canopies, inadequate landscaping, and an insufficient wayfinding system negatively impacts the user experience.

The quality and vitality of a public space is directly related to the diversity of activities that take place there, the presence of spaces that facilitate social interaction, the sense of comfort and belonging it inspires in individuals, and its accessibility and availability. By organizing activities on an urban scale (New Year's markets, cultural route festivals, thematic exhibitions, open-air workshops, etc.) in these spaces, public vibrancy can be achieved, and a sense of belonging among users can be strengthened. In this context, it is recommended to improve accessibility in the study area, diversify social and cultural activities, and use planning approaches that enrich the user's experiences.

Keywords: Open space of Antalya Necropolis Museum; public space; urban vibrancy; pedestrian mobility; space syntax analysis.